

Univerzita Pardubice

Filozofická fakulta

Doplňující pedagogické studium

23. běh

**SVĚT PRÁCE – PŘÍPRAVA NA VOLBU POVOLÁNÍ NA ZÁKLADNÍ
ŠKOLE**

Závěrečná práce

2021

Ing. Věra Berková

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

ZADÁNÍ

tématu závěrečné písemné práce doplňujícího pedagogického studia

Jméno a příjmení studenta: VĚRA BERKOVÁ

titul: **ING.**

název absolvované VŠ: **UNIVERZITA PARDUBICE,
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ**

rok ukončení VŠ: **2002**

rok zahájení DPS: **2019**

Práce je svým obsahem zaměřena převážně do oblasti: **psychologie, pedagogika, obecná didaktika, oborová didaktika, metodologie, sociologie.** (podtrhni)

Téma práce: Svět práce – příprava na volbu povolání na základní škole

Obsah práce:

Závěrečná práce by měla sloužit jako metodické zpracování vyučovacích hodin k předmětu Svět práce – příprava na volbu povolání. V teoretické části se zaměřím na Rámcový vzdělávací program ve vztahu k tématu Člověk a svět práce. Dále zpracuji teoretická východiska pro danou oblast: psychické procesy u dospívajících, zdroje, kde může učitel předmětu čerpat potřebné informace, klíčové kompetence a jejich rozvoj.

V praktické části si připravím vlastní koncept metodické přípravy na vyučovací hodiny, založený na aktivním zapojení žáků a rozvoji jejich klíčových kompetencí.

Cílem mé závěrečné práce je zpracování takové metodiky, která by vedla k aktivnímu zapojení žáků a rozvoji jejich klíčových kompetencí, které budu moci aplikovat přímo v praxi při výuce. Svou prací bych chtěla poukázat na důležitost přípravy na volbu povolání, která by měla mít své neopomenutelné místo na každé základní škole.

Základní literatura dle ISO 690:

1. BELZ, Horst. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Praha: Portál, 2001. ISBN 8071784796.
2. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Stařeč: Infra, 2004, c2005. ISBN 80-86666-24-7.
3. MEZIHORÁK, František. *Úvod do světa práce: soubor učebních testů*. Olomouc: Votobia Olomouc, 2006. ISBN 80-7220-277-4.
4. MEZERA, Antonín. *Pro jaké povolání se hodím?: [jak poznat sám sebe a správně se rozhodnout : osobnostní testy]*. Praha: Computer Press, 2002. Rozvoj osobnosti (Computer Press). ISBN 80-7226-651-9.
5. ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0

Termín odevzdání práce: 15.dubna 2021

Vedoucí práce: PhDr. Marcela Ehlová, Ph.D. Podpis vedoucího

Prohlašuji, že jsem se seznámil(a) se zásadami pro vypracování závěrečné písemné práce v rámci DPS.

v Pardubicích dne: 29. 9. 2020 **Podpis studující(ho):**

Prohlášení:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Beru na vědomí, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích

Ing. Věra Berková

Poděkování: Na tomto místě bych chtěla v první řadě poděkovat mé vedoucí práce paní PhDr. Marcelle Ehlové, Ph.D. za její odborné vedení, za její ochotu a čas, který mi věnovala a hlavně trpělivost, kterou se mnou měla. Dále bych ráda poděkovala své uvádějící učitelce a kolegyni Mgr. et Mgr. Jitce Michalicové za cenné rady při zahájení mé učitelské praxe. Také bych ráda poděkovala své rodině za trpělivost.

Anotace:

Pro svoji závěrečnou práci jsem si vybrala téma „Svět práce – příprava na volbu povolání na základní škole“. Závěrečná práce by měla sloužit jako metodické zpracování části vyučovacích hodin k tomuto předmětu. V teoretické části se zaměřuji na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání ve vztahu k tématu Člověk a svět práce. Dále zpracovávám teoretická východiska pro danou oblast. V praktické části pak přináším vlastní koncept metodické přípravy na vyučovací hodiny, založený na aktivním zapojení žáků a rozvoji jejich klíčových kompetencí. Svou prací bych chtěla poukázat na důležitost přípravy na volbu povolání, která by měla mít své neopomenutelné místo na každé základní škole.

Klíčová slova: volba povolání, rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, školní vzdělávací program pro základní vzdělávání, klíčové kompetence

Title: „The World of Work – Preparation for the Career Choice at Elementary Schools“

Annotation:

I chose the topic "The World of Work – Preparation for the Career Choice at Elementary schools". The final thesis should serve as a methodological preparation for Career Choice lessons. In the theoretical part, I focus on the Framework Educational Programme for Elementary Education in relation to the topic a Man and the World of Work. I am also working on theoretical basis for this area. In the practical part, I bring my own concept of methodological preparation for lessons, based on the active involvement of pupils and the development of their key competences. I would like to highlight the importance of preparing for the career choice, which should have its unforgettable place at every elementary school.

Keywords: the career choice, the Framework Educational Programme for Elementary Schools, the School Educational Programme for Elementary Schools, key competences

Obsah

Obsah	7
Seznam zkratk a značek	9
Úvod.....	11
1. Teoretická část	12
1.2 Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání	16
1.3 ŠVP ZV a Výchova k volbě povolání.....	17
1.4 Specifika dospívání.....	19
1.5 Klíčové kompetence a jejich rozvíjení.....	21
1.5.1 Kompetence k učení.....	22
1.5.2 Kompetence k řešení problémů	22
1.5.3 Kompetence komunikativní	23
1.5.4 Kompetence sociální a personální	23
1.5.5 Kompetence občanská	23
1.5.6 Kompetence pracovní	23
1.6 Výukové zdroje.....	24
2. Praktická část	29
2.1 Hodnocení.....	30
2.2 Portfolio	31
2.3 Metodika pro výuku předmětu Volba povolání	33
2.4 Metodika vybraných vyučovacích bloků	33
2.4.1 Vyučovací blok č. 1 – Úvod do tématu volby povolání	35
2.4.2 Vyučovací blok č. 2 – Sebepoznání.....	38
2.4.3 Vyučovací blok č. 3 – Volba profesní orientace.....	40
2.4.4. Vyučovací blok č. 4 – Úřad práce a jeho činnost	43

2.4.5 Vyučovací blok č. 5 – Setkání na úřadu práce.....	45
Závěr	48
Seznam použité literatury:	49
Internetové zdroje	51
Přílohy.....	52

Seznam ilustrací a tabulek

Obrázek č. 1 – Systém kurikulárních dokumentů

Obrázek č. 2 - Směřování utváření a rozvíjení klíčových kompetencí

Obrázek č. 3 - Systém podpory žáků při volbě povolání

Obrázek č. 4 - Nákres na tabuli při hledání souvislostí mezi povoláními

Obrázek č. 5 - Část pracovního listu – Přehled povolání

Obrázek č. 6 - Pracovní list: Požadavky na výkon povolání

Seznam zkratk a značek

RVP ZV - Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP ZV - Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

MŠMT - Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

ÚP – Úřad práce

IPS KH - Informační a poradenské středisko úřadu práce ČR v Kutné Hoře

Úvod

Když jsem začala chodit na základní školu, moje maminka mi na stůl pod sklo položila list papíru s následujícími slovy. „Uč se! Jen učení a práce dává smysl životu.“ Dnes už jsem dospělá a vím, že nejen učení a práce dává hodnotu lidskému životu. Přesto mě tyto dvě krátké věty svým způsobem celoživotně formují a vedou.

Tematický okruh „Svět práce – příprava na volbu povolání“ se na základních školách vyučuje jako součást pracovní nebo občanské výchovy a žákům by měl usnadnit rozhodování při výběru školy, oboru a povolání. Téma své závěrečné práce jsem si vybrala především, protože již druhým rokem vyučuji na základní škole pracovní výchovu a volba povolání mě osobně velmi zajímá. Pracovním uplatněním absolventů a nezaměstnaných jsem se zabývala ve svém předchozím zaměstnání, kdy jsem se jako personalista a předtím jako sociální pracovník snažila najít vhodné zaměstnání nezaměstnaným a klientům v nepříznivé sociální situaci.

Jako začínající učitel jsem se snažila najít vhodné materiály pro výuku. Překvapivě jsem zjistila, že kvalitních aktuálních materiálů k výuce tematického okruhu Svět práce stále není mnoho. A tak mi přišlo rozumné rozhodnutí projít různé zdroje a zpracovat si metodický materiál, podle kterého bych při svých hodinách mohla postupovat. Pokud by tato metodika ulehčila práci i ostatním pedagogům, kteří se setkávají se stejnou nouzí o kvalitní zdroje a metodiku k výuce, budu jedině ráda.

1. Teoretická část

V teoretické části se zaměřím na Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání ve vztahu k tématu Člověk a svět práce. V části Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání vycházím z dokumentu, který je mi nejbližší a na jehož tvorbě mám možnost se podílet. Tedy ze Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání SOVA Základní školy v Uhlířských Janovicích. Dále zpracuji teoretická východiska pro danou oblast: specifika dospívání v kontextu vzdělávání, výukové zdroje, kde může učitel předmětu čerpat potřebné relevantní informace, klíčové kompetence a jejich rozvíjení.

Pro mě jako učitelku angličtiny na prvním stupni a pracovní výchovy na druhém stupni jsou zajímavé především dvě vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace se zaměřením na cizí jazyk a Člověk a svět práce. Vzhledem k množství učebních materiálů a zpracovaných metodik by bylo mrháním času věnovat se zpracovávání další metodiky pro výuku anglického jazyka. Proto jsem se zaměřila na vzdělávací oblast Člověk a svět práce, která je na naší škole vyučována jako součást pracovní výchovy.

Jedná se o zajímavou oblast, která by měla pomoci žákům s jejich budoucím uplatněním. Při přípravě na výuku se potýkám s velkým množstvím dostupných materiálů, které díky rychlým změnám v legislativní oblasti a na trhu práce, rychle ztrácí na své aktuálnosti. Co se týče rozsahu zpracování, neexistuje aktuální kvalitní metodický materiál, který by provedl začínajícího učitele úskalími předmětu.

1.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) je jedním ze základních kurikulárních dokumentů, které dohromady s ostatními RVP na státní úrovni dávají rámec vzdělávání žáků ve věku od 3 do 19 let. RVP ZV navazuje na rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) a následuje ho rámcový vzdělávací program pro střední vzdělávání.

Rámcové vzdělávací programy jsou veřejně přístupné dokumenty a vymezují závazné rámce pro vzdělávání v jednotlivých etapách vzdělávání (předškolní, základní, střední). Vzhledem k vybranému tématu mé závěrečné práce a faktu, že učím na základní škole, se nadále budu zabývat pouze RVP ZV.

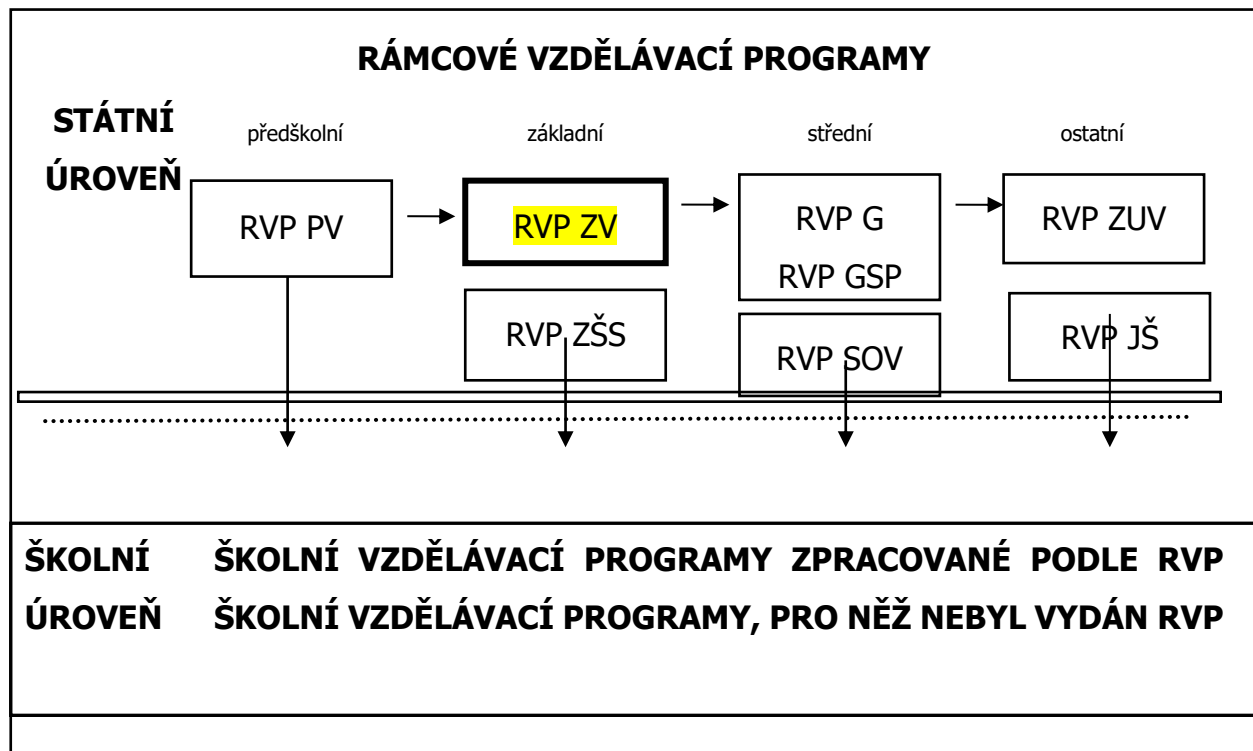
Jedním z bodů vymezených v RVP ZV jsou vzdělávací oblasti, které dohromady tvoří vzdělávací obsah základního vzdělávání. Jedná se momentálně o devět vzdělávacích oblastí, které jsou tvořeny jedním nebo více vzdělávacími obory:

- **„Jazyk a jazyková komunikace** (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk, Další cizí jazyk)
- **Matematika a její aplikace** (Matematika a její aplikace)
- **Informatika** (Informatika)
- **Člověk a jeho svět** (Člověk a jeho svět)
- **Člověk a společnost** (Dějepis, Výchova k občanství)
- **Člověk a příroda** (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- **Umění a kultura** (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- **Člověk a zdraví** (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- **Člověk a svět práce** (Člověk a svět práce)¹

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) průběžně rámcové plány reviduje a inovuje, aby odpovídaly nejnovějším poznatkům vědních disciplín. Zároveň je třeba sledovat aktuální trendy v pedagogice a psychologii, aby vzdělávání využívalo účinné metody a organizační uspořádání přiměřené věku a rozvoji vzdělávaných. V roce 2021 vydalo MŠMT revidovaný RVP ZV, v němž nově zavádí novou vzdělávací oblast Informatika a rozvoj digitální gramotnosti žáků. Revize reaguje na vývoj potřeby digitální gramotnosti žáků v posledních dvou školních rocích střídavé distanční a prezenční výuky stejně tak jako na dynamiku a potřeby dovedností v této oblasti, kterou po žácích vyžaduje a i nadále bude vyžadovat zrychlený technický vývoj 21. století. Školy by měly zavést změny do svých školních vzdělávacích plánů a podle změněných plánů mohou začít učit od 1. září 2021, změny

¹ zdroj: Kolektiv autorů. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha: VÚP, 2021

musí zavést nejpozději do 1. září 2023 ve všech ročnících prvního stupně a 1. září 2024 ve všech ročnících druhého stupně. Poslední revize RVP se oblasti Svět práce, na kterou se ve své práci zaměřuji, nijak nedotkla. Nedošlo ke změnám v očekávaných výstupech ani k redukci nebo rozšíření učiva (viz. Příloha č.1 této práce).

Obrázek č. 1 – Systém kurikulárních dokumentů²

Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální; RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia; RVP GSP – Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou; RVP DG – Rámcový vzdělávací program pro dvojjazyčná gymnázia; RVP SOV – Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání; RVP ZUV – Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání; RVP JŠ – Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky

Úkolem RVP ZV je podporovat osvojování klíčových kompetencí a propojovat je s obsahem současného vzdělávání (vědomosti a dovednosti) a jeho uplatněním v praktickém životě. Žáci by neměli získávat jednotlivé informace, které nezapadají do celku. Naopak princip propojení vzdělávání s běžným životem, možnost využití získaných vědomostí a dovedností by měly být prioritou. Důraz je kladen na společné vzdělávání a celoživotní učení jako nikdy nekončící proces. Rámcové vzdělávací plány „formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou

² zdroj: Kolektiv autorů. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha: VÚP, 2021

pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání; podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.“³

Odpovědnost za výsledky vzdělávání přenáší na učitele jako na profesionály, kteří svoji práci umí a rozumí jí nejlépe. Učitelé získali nástroj, který mohou plně využít na základě svých schopností, a dokázat tak, že učení není jen o znalostech, ale také o různých přístupech. Mimo jiné je zde zahrnuta i aktivní spolupráce mezi žákem a učitelem, ale i žákem a ostatními spolužáky. Žák v tomto systému nefunguje jako pouhý příjemce hotových informací, jeho úkolem je naučit se je samostatně zpracovávat a využívat. Díky aktivnímu zapojení do výuky se rozvíjí všechny složky osobnosti žáka (charakter, chování, postoje k životu, ...). Cílem základního vzdělávání už není především získání určitého množství rigidních poznatků, ale „Základní vzdělávání má žákům pomoci **utvářet a postupně rozvíjet klíčové kompetence a poskytnout spolehlivý základ všeobecného vzdělání** orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V základním vzdělávání se proto usiluje o naplňování těchto cílů:

- **umožnit žákům osvojit si strategie učení a motivovat je pro celoživotní učení;**
- **podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů;**
- **vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci;**
- **rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých;**
- **připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svěbytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a naplňovali své povinnosti;**
- **vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředí i k přírodě;**
- **učit žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické, duševní a sociální zdraví a být za ně odpovědný;**
- **vést žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, učit je žít společně s ostatními lidmi;**
- **pomáhat žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci;**
- **pomáhat žákům orientovat se v digitálním prostředí a vést je k bezpečnému, sebejistému, kritickému a tvořivému využívání digitálních technologií při práci, při učení, ve volném čase i při zapojování do společnosti a občanského života.“⁴**

³ zdroj: Kolektiv autorů. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha: VÚP, 2021

⁴ zdroj: Kolektiv autorů. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha: VÚP, 2021

1.2 Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání

Vedle RVP ZV je dalším kurikulárním dokumentem školní vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen ŠVP ZV). Jedná se o povinný dokument, který musí mít podle školského zákona zpracovaný každá základní škola. Za jeho přípravu a realizaci odpovídá ředitel dané základní školy.

Tvorba ŠVP ZV má tři roviny – **rovinu pedagogickou, evaluační a společenskou**. V rovině pedagogické by měla motivovat pedagogické pracovníky, aby vyšli z možností prostředí a podmínek konkrétní školy, jejích vztahů s žáky, rodiči a ostatními institucemi, vhodně si zvolili výchovné a vzdělávací strategie, kterými se chystají naplňovat cíle vzdělávání. V této rovině se může každý učitel stát spolutvůrcem vzdělávacího programu své školy, má možnost ho promýšlet a podílet se na společných úkolech. Každý z učitelů přispívá svými schopnostmi a zapojením se do dalšího profesního vzdělávání ke společné práci. Další je rovina evaluační. Úkolem ŠVP ZV je vedle tvorby vzdělávacího programu vytvořit i ucelený a jasně definovaný systém hodnocení žáků, a také podklad pro vlastní hodnocení činnosti školy, který slouží jako zpětná vazba. Poslední rovinou je rovina společenská – ŠVP ZV může sloužit k profilování školy podle možností učitelů a školy, potřeb žáků a jejich rodičů, k porovnávání kvality jednotlivých škol nebo jako propagace školy na venek. Ukazuje, jakým směrem se škola ubírá, na co klade důraz, popřípadě jaký styl práce prosazuje. Vzhledem k tomu, že ŠVP ZV je veřejným dokumentem, který každá škola musí mít veřejně přístupný, není pro rodiče nic jednoduššího než při volbě vhodné základní školy porovnat programy jednotlivých škol. ŠVP ZV by měl být především srozumitelný, přehledný a věcný.

ŠVP ZV by měl v první řadě sloužit škole, řediteli, učitelům a dalším pedagogickým a ostatním pracovníkům jako základ jejich každodenní práce. Každý z výše uvedených by měl znát nejen svou část ŠVP ZV, ale měl by se v tomto základním dokumentu orientovat jako v celku, být schopný vysvětlit jednotlivé části programu i jejich využití. Rodiče a žáky nejčastěji zajímá v souvislosti s ŠVP ZV zaměření školy, učební plány, učební osnovy, hodnocení žáků nebo péče o mimořádně nadané žáky a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. V neposlední řadě ŠVP ZV využívají zřizovatelé škol, Česká školní inspekce, pedagogické výzkumné a vzdělávací instituce, vydavatelé učebnic a učebních textů, kteří z něj čerpají podklady a informace pro svoji práci, ať už se jedná o kontrolní činnost zřizovatele a České školní inspekce nebo podporu vzdělávání na školách, vydavatelskou činnost, přípravu obsahu dalšího vzdělávání, a řadu dalších činností.

1.3 ŠVP ZV a Výchova k volbě povolání

Součástí Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání SOVA, který vypracoval kolektiv pedagogů Základní školy Uhlířské Janovice, je zpracovaná následující charakteristika tematického okruhu Výchova k volbě povolání.

MŠMT vydalo s platností od 1. září 2002 Metodický pokyn k zařazení vzdělávací oblasti Výchova k volbě povolání do vzdělávacích programů pro základní vzdělávání v podobě vybraných tematických okruhů vymezených v pokynu. Díky RVP ZV vznikla příležitost pro školy, aby si vytvořily vlastní koncepci v oblasti Výchovy k volbě povolání a začlenily jí do svého školního vzdělávacího programu ve formě vyučovacího předmětu, projektu nebo prostřednictvím integrace jejího vzdělávacího obsahu do ostatních vyučovacích předmětů.

Základní škola Uhlířské Janovice zvolila realizaci formou začlenění vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru Člověk a svět práce do vyučovacího předmětu Pracovní výchova. Tento tematický okruh je průběžně zařazen od 7. ročníku. Časová dotace pro předmět je 1 hodina týdně s rozpracovanými očekávanými výstupy pro každý ročník. Některé z tematických okruhů jsou v rámci mezipředmětových souvislostí probírány také v předmětu Občanská výchova v osmém a devátém ročníku.

Výchova k volbě povolání si klade za cíl:

- „Vybavit žáky znalostmi souvisejícími s jejich budoucím uplatněním ve světě práce.
- Vypěstovat u žáků dovednosti potřebné pro rozhodování o další vzdělávací cestě a budoucí profesní orientaci.
- Připravit žáky na přechod ze základní školy na školu střední a do zaměstnání.
- Napomoci lepšímu rozhodování žáků při volbě vhodné střední školy a v dlouhodobé perspektivě možnost zajištění jejich větší úspěšnosti v dalším odborném a profesním růstu.“⁵

Přesněji řečeno se soustředí na utváření a rozvíjení dovedností a osobních vlastností žáků, které jsou předpokladem pro jejich budoucí úspěšné začlenění do pracovního života. V průběhu výuky učí žáky přebírat osobní odpovědnost za vlastní rozhodování o své budoucí vzdělávací a profesní dráze a pružně reagovat na případné změny v rámci svého rozhodnutí.

⁵ Školní vzdělávací program SOVA, ZŠ Uhlířské Janovice, 3. aktualizace, 2019

Úkolem Výchovy k volbě povolání je zprostředkovat poznatky o světě práce, přiblížit žákům vzdělávací a pracovní příležitosti i reálné možnosti uplatnění absolventů základní školy na trhu práce a korigovat představy a očekávání žáků ve vztahu k vybraným povoláním. Žáci se učí orientovat v důležitých profesních informacích, vyhodnocovat je a na jejich základě se odpovědně rozhodovat o své budoucí profesní orientaci. Jsou vytvářeny předpoklady pro to, aby se žáci naučili realisticky posuzovat své možnosti a osobní šance na trhu práce v souladu s reálnými požadavky vybraného povolání a v konfrontaci s vlastními osobními předpoklady. V průběhu výuky jsou žákům naznačeny cesty k dosažení stanovených profesních cílů. Důraz je kladen na utváření a rozvíjení klíčových kompetencí jako základ pro další učení, profesní a společenské uplatnění.

Výsledkem všech poznávacích a učebních činností by mělo být osvojení specifických vědomostí, dovedností, návyků a postojů, které žákovi umožní realističtěji nahlížet na vlastní osobnost, rozhodovat se o volbě vhodného povolání a profesní přípravy, orientovat se v nabídce dostupných vzdělávacích a pracovních příležitostí.

Při realizaci tohoto tematického celku jsou pro utváření a rozvoj klíčových kompetencí využívány výchovně vzdělávací strategie uvedené v kapitole Klíčové kompetence a jejich rozvíjení.

Obrázek č. 2 - Směřování utváření a rozvíjení klíčových kompetencí⁶

⁶ zdroj: Kolektiv autorů. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha: VÚP, 2021

1.4 Specifika dospívání

Na otázku „Čím chci být?“ odpovídají děti od nejtělejšího věku. Při odpovědi zapojují fantazii i svoji krátkou životní zkušenost. Postupně fantazijní představa přechází v reálnou možnost plánování vlastní profesní orientace. Úkolem pedagoga vyučujícího předmět Volba povolání je zvýšit úroveň sebepoznání, přiblížit svým žákům možnosti, jaké trh práce nabízí, rámcově třeba i nasměrovat žáka k povolání, které bude odpovídat jeho zájmům a osobním preferencím.

Volba povolání je součástí výuky pracovní výchovy v osmém a devátém ročníku základní školy s možností zařadit některé prvky učiva již v sedmém ročníku. Pro pedagoga je potřeba uvědomit si, jaká specifika má jeho auditorium. Jedná se o žáky ve věku mezi dvanáctým a šestnáctým rokem věku, kteří se nachází podle jejich individuálního vývoje v různých fázích dospívání. Čačka⁷ uvádí několik různých definic vývojových úkolů v dospívání, asi nejsrozumitelnější od R. J. Havinghursta a L. Colea říká, že součástí dospívání je intelektuální zrání, volba povolání, aktivní trávení volného času, dosažení citové zralosti, zájem o opačné pohlaví, emancipace od rodiny, sociální zrání a osobní filozofie.

První fázi dospívání nazýváme puberta. Období, kdy žlázy s vnitřní sekrecí zvýší svoji činnost a začnou produkovat hormony. Tělo dítěte se začíná proměňovat. Proměna je součástí pohlavního dospívání, kterého si všimá okolí a reaguje na něj. Dospívající upevňuje svoje sociální vazby na úrovni rodinné, kamarádké a později i partnerské. Interakce s prostředím, ve kterém žije, zároveň ovlivňuje a formuje jeho osobnost. Pubescent zvyšuje zájem o sebe samého, začíná hledat smysl a podobu svého budoucího života. Je to období, kdy je třeba zorientovat se ve světě práce, reálně zhodnotit svoje možnosti a nabídky trhu práce a připravit se na volbu povolání.

Dospívání je velmi individuální proces. Někteří žáci se dostanou i do další fáze dospívání-adolescence (Čačka, 2000). Celý proces dospívání sebou nese určitá specifika. Dospívajícímu už se uzavřela kapitola života s názvem dětství, ale do dospělosti má ještě daleko. Je třeba počítat s tím, že chlapci a dívky se v tomto věku vyvíjí různým tempem. Existují velké rozdíly v počátku, ale i průběhu tohoto období. „Mezi třináctiletými a čtrnáctiletými se vyskytují jedinci bez jakýchkoliv známek dospívání, ale také ti, kteří mají pubertální vývoj téměř ukončen. To se projevuje i v rozdílných psychických schopnostech a projevech. Pedagogická

⁷ ČAČKA, Otto. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.

zásada citlivého individuálního přístupu je zde tedy nezbytná [Vojtík-Machová-Břicháček 1990, 88].“⁸

Důležité otázky volby povolání spočívají v důkladném sebepoznávání. Které musí začít „ujasněním zájmů, schopností, osobnostních předpokladů, ale i životních hodnot mladých lidí, kteří někam směřují a chtějí se v některé oblasti uplatnit.“⁹ Je třeba si uvědomit, že k poznání sebe samého vede dlouhá cesta bez zkratk.

V průběhu dospívání se profilují zájmy, tedy činnosti, které poskytují nejen osobní uspokojení, ale pomáhají v učení, upevňují a posilují naše osobní vlastnosti, vůli, pozornost, schopnost systematické a soustředěné práce apod. Dělat něco ze zájmu znamená dělat věci s potěšením a z vnitřní potřeby, která člověka uspokojuje. Pokud v rámci sebepoznávání odhalíme směr, kterým se ubírají naše zájmy, máme zajištěnu důležitou část budoucího úspěchu.

Úloha učitele v tomto procesu spočívá v pomoci pomáhat dětem „rozvíjet zájmy o věci, které jsou pokládány za hodnotné. A jeho role je spatřována v tom, aby:

- k tomu poskytoval vhodné příležitosti;
- ukázal dětem, k čemu je takový zájem užitečný;
- nehodnotil kompetenci dětí v dovednostech, které se zájmem souvisejí, dokud nedostaly dostatek příležitostí nezbytných k jejich vytvoření;
- dával najevo vlastní nadšení a zaujetí.“¹⁰

Vedle zájmů o volbě povolání rozhodují i naše vědomosti, dovednosti a schopnosti. Učitel může být průvodcem při sebepoznávání, pokud dokáže cíleně nastolovat situace, kdy výše uvedené vyplouvají na povrch. K sebepoznávání slouží také řada nejrůznějších testů: testy inteligence, vědomostní testy, testy osobnostních předpokladů. Dospívající mají různorodé testování v oblíbě a pro řadu z nich může být zdrojem zajímavých informací o sobě samém, ale stejně může sloužit jako příprava k přijímacímu řízení. Je dobré, pokud testování mají možnost probrat výsledky testů s profesionálem a následně z nich vyvodit závěry.

⁸ ČAČKA, Otto. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.

⁹ MEZERA, Antonín. Pro jaké povolání se hodím?: jak si vybrat střední a vyšší odbornou školu a snad i budoucí povolání. 2., aktualiz. vyd. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-2395-9, str. 3

¹⁰ HLAĎO, Petr. Svět práce a volba povolání, studijní text pro učitele, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra technické a informační výchovy, 2008

1.5 Klíčové kompetence a jejich rozvíjení

Rychlé proměny naší doby kladou na lidi stále vyšší nároky. Zvláště v oblasti elektroniky a digitální techniky nastávají změny velmi rychle. Jednou získané odborné znalosti zastarávají po stále kratším čase. Odborná znalost zahrnuje oblasti všeobecných základních znalostí a znalostí specifických pro daný obor. Získává se zpravidla kognitivně a je zpracována a ukládána v levé mozkové hemisféře.

Klíčové kompetence mají pomoci nakládat s odbornými znalostmi v zájmu řešení problémů, tzn. se zaměřením na budoucnost. Kompetence, které jsou zaměřeny jen na jednu konkrétní situaci, rychle zastarávají až k úplné ztrátě užitečnosti.

„Klíčové kompetence jsou takové znalosti, schopnosti a dovednosti, které vyúsťují v kompetence, s jejichž pomocí je možno v daném okamžiku zastávat velký počet pozic a funkcí a které jsou vhodné ke zvládnutí problémů celé řady většinou nepředvídatelně se měnících požadavků v průběhu života.“¹¹

Ve srovnání s odbornou kvalifikací by klíčové kompetence měly sloužit jako celoživotní základ pro další učení. Klíčové kompetence zahrnují celé spektrum všeobecných kvalifikací, které mají univerzální dlouhodobé uplatnění. Jsou výrazem způsobilosti, tedy schopnosti chovat se přiměřeně situaci. Zvládnutí klíčových kompetencí vede k tomu, že účastník je schopen podle situace uplatňovat to, co už se naučil, ale zároveň je schopen totéž přizpůsobovat a nové způsoby jednání přijmout za své, rozhodovat se mezi několika variantami jednání, navazovat nové schopnosti na ty již nabyté a sám tak rozšiřovat svoje schopnosti.

Získání klíčových kompetencí je považováno za rozhodující krok při rozvíjení osobnosti. Výuka zaměřená na rozvoj klíčových kompetencí si bere za cíl pomoci účastníkům dospět k individuálnímu, otevřenému jednání, uvědomování si vlastního chování, jeho možností i hranic, uplatňování osobních předností a posilování slabých stránek.

A v tomto místě se myšlenka klíčových kompetencí potkává s myšlenkou celoživotního učení. Být kompetentní z našeho pohledu znamená být schopný a připravený učit se po celý život. „Učit se učit-tím rozumím kompetentní způsob, jakým dospělý člověk přijímá s tvůrčím

¹¹ str. 174, BELZ, Horst. Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6.

duchem, samostatně a přiměřeně situaci (v kolegiálním vztahu s ostatními) celoživotní výzvu, aby pro něj byl život učením a učení životem.“¹²

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání definuje 6 klíčových kompetencí, které jsou základním stavebním kamenem pro celoživotní vzdělávání:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů,
- kompetence komunikativní,
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanská
- kompetence pracovní.

Při realizaci tematického okruhu Člověk a svět práce jsou rozvíjeny kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální, občanská, pracovní.

1.5.1 Kompetence k učení

Učitel používá metody výuky, které pomáhají žákovi poznávat a uvědomovat si smysl a cíle učení s ohledem na jeho další profesní orientaci. V rámci výuky zadává takové úkoly, které u žáka vytváří pozitivní vztah k učení. Hodnotí výsledky práce žáků, práce skupiny s pomocí sebehodnocení samotnými žáky, rozvíjí u nich kritické, sebekritické myšlení, rozvíjí tím jejich sebehodnocení nejen ve vztahu k učení, ale i k vlastní osobě, jejich vědomostem, dovednostem a postojům. Tím napomáhá k tvorbě vlastního sebepojetí, sebedůvěry potřebné pro každodenní život ve škole i mimo ni. Využívá při své výchovně vzdělávací činnosti poznatků žáků získaných v ostatních předmětech, učí je uvádět je do souvislostí a využívat je při praktických činnostech.

1.5.2 Kompetence k řešení problémů

Využívá takových metod, které žáky vedou k promyšlení činnosti, hledání všech možných řešení, vytváření spolehlivých a účelných pracovních postupů vedoucích k vytvoření produktu. Zadává úkoly, při kterých žák rozvíjí svou kreativitu hledáním a nalézáním více možností správného řešení. Rozvíjí u žáků dovednost výsledky řešení aplikovat v praxi ve škole i v každodenním životě.

¹² str. 175, BELZ, Horst. Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6.

1.5.3 Kompetence komunikativní

Seznamuje žáky s dostupnými informačními zdroji, rozvíjí dovednost těchto informačních zdrojů využívat – vyhledat informaci, zpracovat ji a použít při konkrétní činnosti efektivním způsobem. Používá správné odborné názvosloví, dbá na jeho používání u žáků. Partnerským přístupem, daným pravidly slušné komunikace, parametry dobré komunikace ukazuje žákům způsoby, jak komunikovat s ostatními žáky, učiteli i ostatními lidmi vhodným způsobem.

1.5.4 Kompetence sociální a personální

Vhodnými metodami výuky rozvíjí u žáků kooperativní (individuální a sociální) dovednosti takovým způsobem, aby je dokázali využívat ve výuce i v každodenním životě. Prožitím situace kooperativní činnosti dává žákům možnost uvědomit si výhody spolupráce při činnosti, řešení problémů. Poskytuje žákům možnost zažít různé formy práce – individuální, skupinové, kooperativní, kompetitivní, tím rozvíjí dovednost rozhodovat se pro optimální volbu strategie tak, aby byl splněn daný cíl. Nechává žákům nést odpovědnost za průběh a výsledek své činnosti, tím rozvíjí jejich smysl pro zodpovědnost, pečlivost, rozvíjí dovednost plánování činnosti. Umožňuje žákům diskutovat o problému, argumentovat, obhajovat svůj názor, respektovat názory druhých. Vhodným přístupem a hodnocením pomáhá upevňovat a prohlubovat důvěru žáků ve své dovednosti, schopnosti, motivuje je k jejich dalšímu rozvoji.

1.5.5 Kompetence občanská

Využíváním vhodných metod výuky utváří postoj žáků k práci, ke své budoucí profesní orientaci prospěšné pro společnost a stát. Pomáhá žákům pochopit základní ekologické, ekonomické, sociální souvislosti, podporuje žáky k tomu, aby chránili a ocenili kulturní tradice a historické dědictví naší země. Při výuce i mimo ni důsledně trvá na dodržování zásad bezpečnosti a slušného odpovědného chování ve škole i mimo ni. Vede žáky k zodpovědnosti za vlastní chování, učí je nést důsledky za toto chování stejně tak jako důsledky svých rozhodnutí.

1.5.6 Kompetence pracovní

Vede žáky k osvojení základních činností jednotlivých tematických okruhů takovým způsobem, aby byli schopni jich využít i v budoucím životě. Rozvíjí u žáků dovednost organizovat si vlastní činnost i činnost skupiny za účelem dosažení naplánovaného cíle. Předává žákům poznatky o základních oblastech lidské činnosti takovým způsobem, aby se v nich na základní úrovni dovedli orientovat. Vede je k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při činnosti a při používání nástrojů, vybavení a různých materiálů. Důsledně vede žáky

k dodržování technologických postupů a pravidel, k plnění povinností v rámci výuky i mimo ni.

V revizi RVP ZV platné od 1. 9. 2021 nově přibyla ještě kompetence digitální¹³. Vývoj v posledních letech ukázal, že digitální technologie se využívají ve všech sférách lidské činnosti a získávání digitálních kompetencí se stalo nezbytností. Je třeba naučit se ovládat digitální technologie a tvořit digitální obsah za pomoci moderních digitálních prostředků. Žáci se musí také naučit kritickému náhledu na digitální obsah, využívání digitálních technologií, abychom předcházeli situacím, které by mohly ohrozit žáky a jejich tělesné a duševní zdraví. A zároveň se učí předcházet situacím, které by mohly ohrozit bezpečnost zařízení a dat, se kterými zachází. I v digitálním prostředí uplatňuje principy dobré spolupráce a při sdílení informací jedná eticky.

Dnešní vzdělávání stejně jako rozvoj klíčových kompetencí jsou založeny na aktivním přístupu žáků i jejich učitelů a jejich interakci. Chceme-li předat jisté hodnoty, zkušenosti, znalosti je k tomu potřeba spousta práce. Jisté znalosti, které by si měli žáci odnést ze základního vzdělávání, jsou nutné, ale stejně nebo možná i více důležité pro jejich život jsou hodnoty, které pomáhají formovat charakter člověka. Tyto hodnoty, které označujeme jako klíčové kompetence, nejsou prostým výčtem znalostí, které by měl absolvent základní školy znát, nedají se „nabiflovat“, získávají se aktivním prožitkem, jsou spíše směrem případně cestou, kterou se celoživotně ubíráme. Cesta k získávání klíčových kompetencí nespočívá v poučování, ale v prožitku, který nám přináší záměr cílené aktivity. Každá taková aktivita se nemusí vždy povést. Faktorů, ovlivňující výsledek činnosti je mnoho, přesto je třeba s žáky i tuto variantu probrat a třeba i negativní prožitek využít jako součást procesu učení.

1.6 Výukové zdroje

Přestože je předmět Volba povolání zařazen do osnov téměř dvacet let, stále se potýká s nedostatkem kvalitních metodických materiálů, které by mohl moderní pedagog použít pro výuku. Jak překotně se mění trh práce, stejně rychle zastarávají informační zdroje. Zpracování vyhovující metodiky šité na míru jeho žákům je výzva pro každého, kdo se bude výukou předmětu zabývat. Bylo by dobré zmínit se na tomto místě o aktuálních zdrojích informací, odkud mohou čerpat učitelé, rodiče ale i žáci.

Úkolem učitele je vytrždit irelevantní zdroje a nabídnout podstatné informace svým žákům a jejich rodičům. Při přípravě úzce spolupracují s výchovným poradcem, mezi jehož pracovní

¹³ zdroj: Kolektiv autorů. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha: VÚP, 2021

náplň kariérové poradenství patří. Ideální je spojení, kdy výchovný poradce zároveň učí Volbu povolání a vede budoucí absolventy ve všech směrech. Má k dispozici aktuální informace o školách, učebních oborech a dalších nabídkách v regionu. Zároveň může využívat širokou škálu různých testů, které mohou napomoci při rozhodování. V ostatních případech je užitečné, když je nastavena úzká spolupráce mezi výchovným poradcem a pedagogem. Stává se, že výchovný poradce nepřichází v běžné výuce do kontaktu s žáky, kteří se zabývají volbou profesní orientace. A nemohl by jim poskytnout individuální informace vycházející i ze znalosti konkrétního žáka. Učitel poskytuje žákům přiměřené povědomí o trhu práce a jeho možnostech, o volbě profesní orientace, o možnostech vzdělávání a o zaměstnání. Vedle toho se výchovný poradce snaží pomoci individuálně s konkrétním výběrem střední školy.

V současnosti jsou nejdůležitějším zdrojem informací novodobá media tedy především internet a sociální sítě, jako důležité zdroje relevantních informací shledávám následující webové portály:

- 1) www.infoabsolvent.cz – informační systém o uplatnění absolventů na trhu práce, který provozuje Národní pedagogický institut ČR, nabízí pomoc při hledání vzdělávací a profesní dráhy. Obsahuje informace o jednotlivých studijních i učebních oborech a jejich uplatnění na trhu práce. S výběrem povolání může pomoci PROFI test. Je zde možné shlédnout krátká videa k více než 50 profesím. Učitelé zde mohou nalézt inspiraci pro práci s žáky.
- 2) www.nsp.cz – databáze spravovaná Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR. V katalogu povolání specifikuje více než 2 tisíce povolání a jejich specializací. Zároveň obsahuje katalog kompetencí, které rozděluje do čtyř skupin – odborné znalosti a dovednosti, obecné dovednosti, měkké kompetence a digitální kompetence. Studenti se zde dozvědí, co obnáší konkrétní povolání. Jaké je pro něj potřebné vzdělání, nutné znalosti a dovednosti, výše platu, zdravotní omezení apod.
- 3) www.atlasskolstvi.cz – internetová verze tištěného materiálu vydavatelství SEVT, který je každoročně k dispozici budoucím absolventům. Podává informace o přijímacím řízení a je zde možno vyhledat jakoukoliv základní, střední či vysokou školu.
- 4) <http://prognozatrhu prace.vupsv.cz/> - portál, který provozuje od roku 2007 Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Zabývá se vztahem zaměstnání a vzdělání účastníků trhu práce. Dlouhodobě sleduje vzdělanostní složení různých profesí a zaměstnaneckou strukturu specificky vzdělaných pracovníků. Informuje nově příchozí na trh práce

o šancích na získání vhodného zaměstnání, o vývoji počtu zaměstnaných, poptávce a nabídce v jednotlivých skupinách zaměstnání.

- 5) <https://www.uradprace.cz/informacni-a-poradenska-strediska-uradu-prace-cr> - portál Úřadu práce ČR nabízí pomoc při hledání zaměstnání. Informační a poradenská střediska Úřadu práce ČR zprostředkovávají informace o středních, vyšších odborných a vysokých školách, včetně studijních a učebních oborů v regionu a v celé ČR, o podmínkách a průběhu přijímacího řízení, nárocích a požadavcích na jednotlivá povolání, možnostech uplatnění absolventů jednotlivých oborů v praxi, situaci na trhu práce v regionu a v celé ČR, možnostech rekvalifikace.

Existuje celá řada dalších portálů, které se zabývají vzděláváním a zaměstnáváním. Důležitým zdrojem informací jsou také webové stránky jednotlivých škol. Poslední dva roky ukázaly, jak důležité je získat rychle aktuální informace. Problém u tohoto pramene nastává s obtížným posouzením kvalifikovanosti, pravdivosti, objektivity a aktuálnosti získaných informací. Pro uživatele vzniká také nebezpečí z jejich přehlčení.

Při přípravě žáků na volbu povolání a kariérovém poradenství jsou využívána různá informační média a materiály. Důležitou roli měly tištěné materiály jako odborné publikace, informační příručky a katalogy o nabídce vzdělávacích programů škol, příručky o službách zaměstnanosti, psaní životopisu a přípravě na přijímací rozhovor, inzeráty volných pracovních míst v tisku, statistiky trhu práce, zájmové testy apod. Tištěné produkty mají výhodu v tom, že k jejich prohlížení není potřeba žádná technika. Můžeme s nimi pracovat kdekoliv. Velkou nevýhodou všech tištěných materiálů vedle ekologické zátěže je rychlé zastarávání informací v nich nebo na nich uvedených. Mezi lety 2000 a 2010 bylo zpracováno a vydáno několik publikací k volbě povolání na základní škole, ze kterých je možné čerpat. Bohužel nedošlo k jejich aktualizaci a v současné době jsou na trhu s učebnicemi nedostupné. Je možno jmenovat řadu učebních materiálů od nakladatelství RAABE – Kroky k povolání, Volba povolání I. a II. a šanonové provedení několikadílného Poradce k volbě povolání. Od nakladatelství Hněvín – Orientace ve světě práce: metodická příručka, Orientace ve světě práce: pracovní listy, Volba povolání. V nakladatelství Fortuna vyšla drobná brožurka Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání: praktické činnosti pro 6.-9. ročník základních škol¹⁴. Teprve nedávno se objevila

¹⁴ Citace všech uvedených materiálů jsou v seznamu literatury.

Metodická příručka k tématu Člověk a svět práce kolektivu autorů, která shrnuje množství aktivit i způsob jakým je používat ve výuce.¹⁵

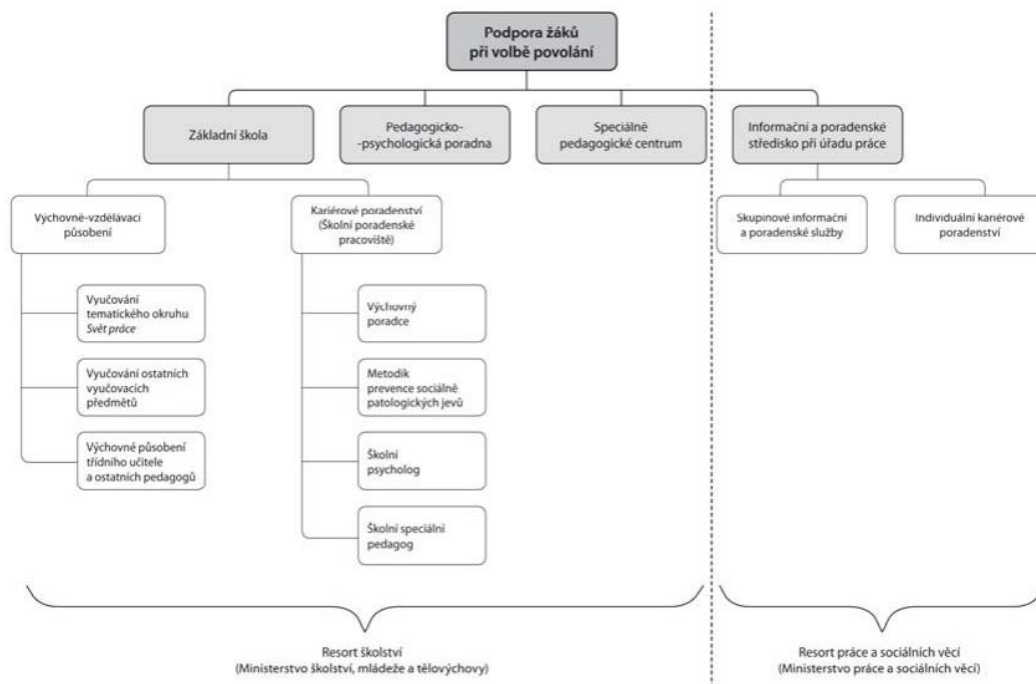
Nadále existuje řada aplikací a počítačových programů, které obsahují testy zájmů, osobnostních předpokladů apod., stále lze využívat multimediálních a audiovizuálních materiálů (filmy o povoláních nebo skupinách povolání, oborech vzdělání, službách úřadů práce, o tom, jak se ucházet o zaměstnání apod.). Multimediální produkty, dodávané na CD a DVD nosičích, obsahují velký objem zvukových, obrazových a textových informací, které je možné prohlížet, rychle a efektivně vyhledávat podle různých kritérií. U audiovizuálních materiálů lze poznávat skutečnou podobu toho, co nelze rozpoznat z prostého textu nebo statických obrazových informací, a udělat si tak poměrně dokonalou představu o realitě. Nevýhody multimédií a audiovizuálních materiálů jsou dány nutností disponovat potřebným technickým vybavením (počítač, monitor, projektor apod.), praktickými zkušenostmi s jejich ovládním a zastaráváním informací, pokud není zajišťována jejich pravidelná aktualizace.

A ještě je tu jeden neopomenutelný zdroj informací osobní zkušenost. Součástí výuky výchovy k volbě povolání by měla být návštěva úřadu práce. S třídou lze absolvovat exkurzi na tento úřad, kde se dozví zajímavé informace jako jsou různé statistiky, popisy jednotlivých zaměstnání, žáci si mohou vyzkoušet osobnostní testy přímo na úřadu apod. Hojně je využívána návštěva středních škol a učilišť ve dnech otevřených dveří, ale i mimo ně. Školy mají možnost představit své zaměření, vybavení, studijní i učební programy, náplň studovaných předmětů a možnosti uplatnění po absolvování. A především se žáci mohou podrobněji seznámit s přijímacím řízením, jaká jsou kritéria, jakým způsobem získat body navíc, nebo stačí průměr vysvědčení. Žáci také mohou poznat své budoucí učitele a spolužáky, neboť i celková atmosféra školy může hrát svou roli při výběru. Zajímavé jsou i informace o výuce cizích jazyků, spolupráci s firmami v regionu nebo možnosti výměnných pobytů v zahraničí. Návštěva dané střední školy může motivovat žáka k lepšímu výkonu při přípravě na přijímací zkoušky. Střední školy v našem regionu pořádají vedle dní otevřených dveří i burzu škol, kde se mohou prezentovat. Nejpovedenější osobní zkušenost v regionu je akce Vyšší odborné školy, Střední průmyslové školy a Obchodní akademie v Čáslavi, která každoročně připravuje akci „Jeden den středoškolačkem“, kde studenti připravují celodenní program pro svoje potencionální spolužáky. Žáci si mají možnost vyzkoušet, co všechno jim daná škola nabízí. Seznámí se

¹⁵ FRŇKOVÁ, Pavla, Vít HEINZ, Veronika KIRCHNEROVÁ, et al. Metodická příručka k tématu Člověk a svět práce. [Brno]: JCMM, z.s.p.o., 2020. ISBN 978-80-907859-1-5. Tuto metodickou příručku jsem objevila, když jsem měla závěrečnou práci téměř hotovou.

s budoucími spolužáky, jsou pro ně připraveny aktivity, které by jim měly pomoci s volbou povolání.

Vedle uvedených výukových zdrojů existuje ještě systém podpory žáků při volbě povolání. Jedná se o činnost institucí a subjektů, které se volbou profesní orientace zabývají v rámci své činnosti v resortu MŠMT nebo Ministerstva práce a sociálních věcí. Na základní škole se volba povolání objevuje v rámci vyučování tematického okruhu Svět práce, vyučování ostatních předmětů a ovlivnit žáka mohou také členové pedagogického sboru. Dále je zde poskytováno kariérové poradenství výchovným poradcem, do činnosti školního poradenského pracoviště se zapojuje i metodik prevence sociálně patologických jevů, školní psycholog a školní speciální pedagog. Poradenskou činnost k volbě povolání poskytují také pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. Při úřadu práce působí informační a poradenská střediska, která poskytují individuální i skupinové poradenské služby.

Obrázek č. 3 - Systém podpory žáků při volbě povolání¹⁶

¹⁶Zdroj: HLAĐO, Petr. Svět práce a volba povolání, studijní text pro učitele, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra technické a informační výchovy, 2008, str. 7

2. Praktická část

V praktické části jsem si připravila koncept metodické přípravy na vyučovací hodiny předmětu Volba povolání, založený na aktivním zapojení žáků a rozvoji jejich klíčových kompetencí. Vytvořila jsem několik vyučovacích bloků, ve kterých se budu věnovat jednotlivým tématům. Příprava nezahrnuje kompletní učivo tematického bloku, ale jen několik vzorových hodin, ze kterých vycházím při výuce.

Praktická část závěrečné práce je rozdělena do tří částí. V první se zabývám hodnocením a možnostmi jeho využití ve výuce. V kapitole portfolio se snažím navrhnout vlastní způsob hodnocení za pomoci portfolio, které provází žáky po celou dobu studia Volby povolání a v závěru studia může žákovi, jeho rodičům a také výchovnému poradci pomoci při výběru studijního zaměření žáka.

Ve třetí části jsem si připravila a metodicky rozpracovávám několik návrhů vyučovacích hodin k předmětu Volba povolání. Důraz je především kladen na rovnoměrné zapojení všech klíčových kompetencí, které uvádí RVP ZV. Přípravy by měly obsáhnout oblasti, kterým se věnuje část RVP ZV pojmenovaná *Člověk a svět práce*¹⁷

Zároveň v této kapitole praktické části u každého vyučovacího bloku zhodnotím, jak jsem využila v praxi mnou vytvořenou metodiku. Při tvorbě a využití těchto materiálů mi situaci zkomplikovala proticovidová opatření. Realizované hodiny podle zmiňované metodiky proběhly u žáků osmého a devátého ročníku v závěru školního roku, kdy byla uvolněna pravidla pro výuku. V běžném roce by stěžejním obdobím mělo být druhé pololetí osmého ročníku a první pololetí devátého ročníku, kdy se žáci rozhodují o svém budoucím studijním a potažmo i profesním zaměření.

Tematický okruh byl zařazen do výuky již téměř před dvaceti lety a vytrvale bojuje s nálepkou nedůležitosti možná až zbytečnosti. S ohledem na fakt, že se v předmětu propojují praktické zkušenosti s teorií, psychologie se sociologií a spoustou dalších aktuálních otázek, je pro mě takové odsouzení nepřijatelné.

¹⁷ Kolektiv autorů. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, Praha: VÚP, 2021

2.1 Hodnocení

Hodnocení se stalo nedílnou součástí každodenního života. Hodnotíme a jsme hodnoceni ve škole, v zaměstnání i v běžném životě. K evaluaci v předmětu Volba povolání využijeme tzv. portfolio, který bude sloužit jako stěžejní bod pro celkové hodnocení v předmětu.

Způsob hodnocení neboli evaluace je jedna z důležitých částí metodiky. Klasické známkování nebo slovní hodnocení slouží jako zpětná vazba pro žáky, rodiče, učitele i školu a je nezbytnou součástí vyučování. Učitel získává důležité informace o průběhu vyučování a jeho efektivitě, o pokrocích či neúspěších jednotlivých žáků. Vypovídá také o úspěšnosti použitých metod výuky. Informativní funkci má také pro žáky, kteří dostávají přehled o svých znalostech. Z hlediska hodnocených subjektů probíhá hodnocení žáků, sebehodnocení žáků, ale hodnocení i sebehodnocení učitelů. V současném vzdělávacím procesu je stěžejní hodnocení žáků. Naše základní škola používá tradiční známkování, které může být doplněno slovním hodnocením. Existují i další cesty, jak v průběhu výuky hodnotit. Okamžitou evaluací výkonu žáka mohou být také krátké poznámky, gesta učitele i spolužáků.

V současnosti je vedena v odborných kruzích polemika o způsobech hodnocení. Každoročně oceňování pedagogové v různých žebříčcích se vyjadřují k důležitosti hodnocení a k jeho formám. Při své práci ráda používám slovní hodnocení. Může být detailnější a má větší vypovídací hodnotu. „Slovní hodnocení zahrnuje posouzení výsledků vzdělávání žáka v jejich vývoji, ohodnocení píle žáka a jeho přístupu ke vzdělávání i v souvislostech, které ovlivňují jeho výkon, a naznačení dalšího rozvoje žáka. Obsahuje také zdůvodnění hodnocení a doporučení, jak předcházet případným neúspěchům žáka a jak je překonávat. Slovní hodnocení je formou kvalitativního hodnocení.“¹⁸ (Jana Chvátalová, 2020). Velkou výhodou slovního hodnocení může být zároveň možnost motivovat a poukázat na další směřování. Hodnocení by stejně jako u známkování mělo probíhat podle jasně stanovených kritérií. Má samozřejmě i jistá úskalí, která spočívají především ve správné volbě slov. Ve slovním hodnocení učiteli nepřísluší hodnocení osobnosti žáka.

Známkování je jednodušší možná i čitelnější než slovní hodnocení, nedá velkou práci ho evidovat, někdy učiteli stačí jen jedna tabulka na celý školní rok. Znamka je v tomto systému velmi jednoduchá zpráva o tom, jak žák uspěl, která putuje od učitele k žákovi a jeho rodičům. V přípravě metodiky se u každého vyučovacího bloku zabývám konkrétním hodnocením

¹⁸ Jana Chvátalová, 2020, <https://www.npi.cz/aktuality/jak-psat-slovni-hodnoceni-a-jake-jsou-jeho-ne-vyhody>

připravených aktivit. Některé aktivity jsou známkovány, některé jsou hodnoceny slovně, některé jsou doplňovány slovním komentářem. Zároveň se přikláním k slovnímu hodnocení dlouhodobé práce, které by mělo reflektovat podobné kategorie, kterým se žáci věnují v sebehodnocení.

V rámci předmětu Volba povolání se žáci hodnotí minimálně dvakrát za pololetí. Přičemž se snaží slovně vyjádřit k následujícím oblastem: příprava na hodiny, zapojení v aktivitách o hodině, plnění zadaných úkolů, vypracovávání domácích úkolů, vedení portfolia. Zároveň se vyjádří k těmto kategoriím Daří se mi, Ještě mi dělá potíže, Nedaří se mi.

2.2 Portfolio

Portfolio se používá jako přehledný a systematický podklad pro hodnocení žáka. Je důležitou součástí metodiky pro předmět Volba povolání. Metodika by měla být propojena s cíli výuky a také s konkrétními výstupy. Cílem mnou zpracované metodiky je, aby došlo ze strany žáků k naplnění očekávaných výstupů v jednotlivých ročnících. To znamená, že žák zvládne následující dílčí výstupy podrobně rozpracované v ŠVP SOVA ZŠ Uhlířské Janovice:

- orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí,
- využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání,
- posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy,
- prokáže v modelových situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce.

Portfolio se stává hmatatelným důkazem, že žák získal přehled o trhu práce, systému profesí a volných místech v regionu, o vzdělávací soustavě a možnostech vzdělávání v regionu, o poradenských službách a volbě profesní orientace. Tento přehled by měl spolu se sebezpoznaváním a stanovením osobních cílů a hodnot sloužit jako podklad pro zodpovědné rozhodování o vlastní profesní budoucnosti.

Portfolio je zároveň vizitkou žáka. Fyzická podoba portfolia spočívá v jednoduchých kancelářských deskách s kroužkovou vazbou formátu A4 s průhlednými foliemi na založení materiálů z jednotlivých vyučovacích hodin. Pro větší přehlednost je možné oddělit jednotlivá témata barevnými záložkami, v kancelářské terminologii rozlišovači.

Úvodní záznam uvedený v portfoliu by měla být úvaha na téma „Čím bych chtěl být?“. Každý žák si na ní jednou bude muset odpovědět. Je dobré začít přemýšlení o vlastní profesní budoucnosti shrnutím, co už vím, co tuším a co se chci dozvědět. To všechno by mělo být součástí očekávání od předmětu Volba povolání. Učitel pak může odpovědi žáků zohlednit

v přípravě na další výuku, zaměřit se na uvedená témata a vhodně zvolit metody výuky. Se stejnou otázkou se setkají žáci ještě v závěru tematického bloku, aby se znovu zamysleli nad volbou povolání, tentokrát už ale i s důkladným odůvodněním svého rozhodnutí. Pokud bude výuka modulu Svět práce – příprava na volbu povolání úspěšná, žák dokáže své rozhodnutí za pomoci svého osobního portfolia jasně zdůvodnit.

Průběžně budou do portfolia přibývat zápisy a záznamy z jednotlivých hodin, každý na svém vlastním listě, aby mohl být kdykoliv doplněn o informace, poznámky či reflexe z dalších hodin. Vzhledem k tomu, že se jedná o individuální práci žáka, může mít každé portfolio jinou vizuální podobu, vypovídající o osobnosti žáka. Na konci každé vyučovací hodiny dostanou žáci vymezený časový prostor k vypracování vlastního zápisu. Ten slouží ke shrnutí toho, co si žák zapamatoval, co ho zaujalo a zároveň je zde prostor pro dotazy k probíranému tématu. Vzhledem k tomu, že jedním z cílů výuky je i podporovat samostatnost, pokusí se žák získat odpovědi sám bez cizí pomoci, pokud je neúspěšný, svoje dotazy konzultuje se spolužáky, popřípadě s rodiči. Pokud ani tak nenalezne odpověď nebo se domnívá, že odpověď není úplná, obrací se na učitele. Účelem tohoto postupu je aktivní zapojení vlastních sil při získávání odpovědí, procvičování a rozvoj komunikace s vrstevníky i rodiči, a zároveň víra učitele, že si žáci získané poznatky takto více upevní a zapamatují. Učitel na závěr hodiny shrne důležité body zápisu pro ty, kteří třeba v učivu tápou nebo se jim ještě nedaří vystihnout podstatné poznatky.

Dále si do portfolia žáci zakládají pracovní listy a zadané domácí úkoly, které doplňují v souladu s pokyny pedagoga. V neposlední řadě je jeho součástí i seznam doporučené literatury a seznam doporučených webových stránek, které rozšiřují prostor pro samostatnou domácí přípravu a vyhledávání informací. V rámci mezipředmětových vztahů si žák může do portfolia ukládat v souvislosti s volbou povolání i materiály z jiných předmětů. Pro názornou představu například v hodinách českého jazyka žáci sestavují životopis, v hodinách anglického jazyka se probírají školské systémy v zahraničí a žák má zájem studovat v zahraničí. To a spoustu dalšího se může objevit v portfoliu jako doplňující informace, které žák jednou může využít.

Vzhledem k tomu, že portfolio slouží také k hodnocení žáka, je třeba na začátku stanovit jasná kritéria. Portfolio je výsledkem dlouhodobé činnosti žáka. Učitel má možnost hodnotit dílčí úkoly, ale i celkově zhodnotit na závěr přístup žáka k práci. V dílčích úkolech jsem z ryze praktických důvodů zastáncem známkování, přičemž známka je rychlý ale jasný vzkaz směrem k žákovi. V celkovém hodnocení se přikláním k slovnímu hodnocení, které dokáže lépe

postihnout kvality jednotlivých žáků a nastítnit možnosti dalšího směřování a hledat příležitosti ke zlepšování a celkově motivovat v další práci. V kritériích pro celkové hodnocení se může jednat o celkovou úpravu, obsahovou správnost zápisů a formální správnost dalších záznamů, o doplňování informací, plnění zadaných úkolů apod.

V portfoliu se zároveň musí najít prostor pro pravidelné sebehodnocení, jehož základem je dobře znát sám sebe a na základě reálného obrazu svého já se hodnotit. Součástí výuky předmětu Volba povolání je sebezpoznávání a s tím spojená celá řada aktivit. V sebehodnocení by se mělo objevit i to, jak se žák ztotožňuje s výsledky z dílčího hodnocení.

Všechny součásti portfolia jsou chronologicky řazené a jako ucelený systém poskytují informaci o práci žáka, jeho postupu a pokrocích, popř. stagnaci nebo neúspěších.

2.3 Metodika pro výuku předmětu Volba povolání

Při tvorbě metodiky pro výuku předmětu Volba povolání je třeba zohlednit několik různých faktorů. Zaprvé musíme přemýšlet, pro koho je určena. Cílovou skupinou jsou žáci druhého stupně, především osmého a devátého ročníku. V jednotlivých přípravách zohledňuji specifické chování, způsob myšlení dospívajících a někdy zvláštní přístup k připraveným aktivitám. Všechny aktivity nelze použít v každé skupině žáků. Učitel musí třídní kolektivy, se kterými aktivně pracuje, dobře znát, přispívat ke zlepšování třídního klimatu a musí být schopen předcházet nepříjemným situacím. Při zhodnocení jednotlivých hodin zdůrazňuji, jak důležité je, aby ve třídě panovala otevřenost a přátelská atmosféra.

Do plánování hodin cíleně zapojuji rozvíjení klíčových kompetencí. Hodně aktivit je založeno zejména na skupinové práci, na zlepšování komunikačních dovedností a schopnosti vyjádřit se, na důležitosti kvalitní sebezprezentace, na uvědomování si společenských souvislostí a občanských postojů, na vyhledávání a reprodukci informací. Pokud je to technicky možné využíváme při výuce digitální technologie.

2.4 Metodika vybraných vyučovacích bloků

V následující části jsem postupně zpracovala metodiku k pěti na sebe navazujícím vyučovacím blokům. Vzhledem k rozsahu závěrečné práce moje metodika nepokrývá celý rozsah učiva okruhu Člověk a svět práce. Aktivity čerpám z různých zdrojů, zařazuji je do vyučování, aby na sebe navazovaly a zároveň, aby směřovaly ke stanovenému cíli. Snažím se, aby výuka byla co do aktivit i obsahu učiva vyvážená. Při hledání inspirace jsem nakonec zjistila, že existuje velké množství zdrojů, které nejsou nikterak cíleně uspořádané, a jejich kvalita je kolísající.

Každý výukový blok se v mé metodice skládá z několika částí: téma, cíl, časová náročnost, úvod, náplň hodiny a závěr. U každé naplánované hodiny definuji cíl hodiny, s tím v úvodu učitel seznámí žáky, aby věděli, kam a proč směřují naše aktivity. Cíle korespondují se školním vzdělávacím programem a RVP ZV. Výuka pracovní výchovy probíhá ve dvouhodinových blocích, čímž vznikne dostatek prostoru i na časově náročnější aktivity. V úvodu stručně seznámím s obsahem hodiny. Náplň hodiny je rozdělena na několik částí, které jsou chronologicky očíslovány. Každá aktivita má ve vyučovacím bloku své místo a je podrobně popsána, včetně způsobu jejího hodnocení. Pracovní listy, které jsou při výuce použity jsou součástí příloh. V závěru každého bloku uvádím, jakým způsobem jsou rozvíjeny klíčové kompetence. Pokud jsem sama výuku podle dané metodiky realizovala, uvádím i jak se aktivity dařily. A zároveň se snažím nabídnout další varianty pro uvedené aktivity.

2.4.1 Vyučovací blok č. 1 – Úvod do tématu volby povolání

Cíl: Seznámení s tematickým okruhem Volba povolání

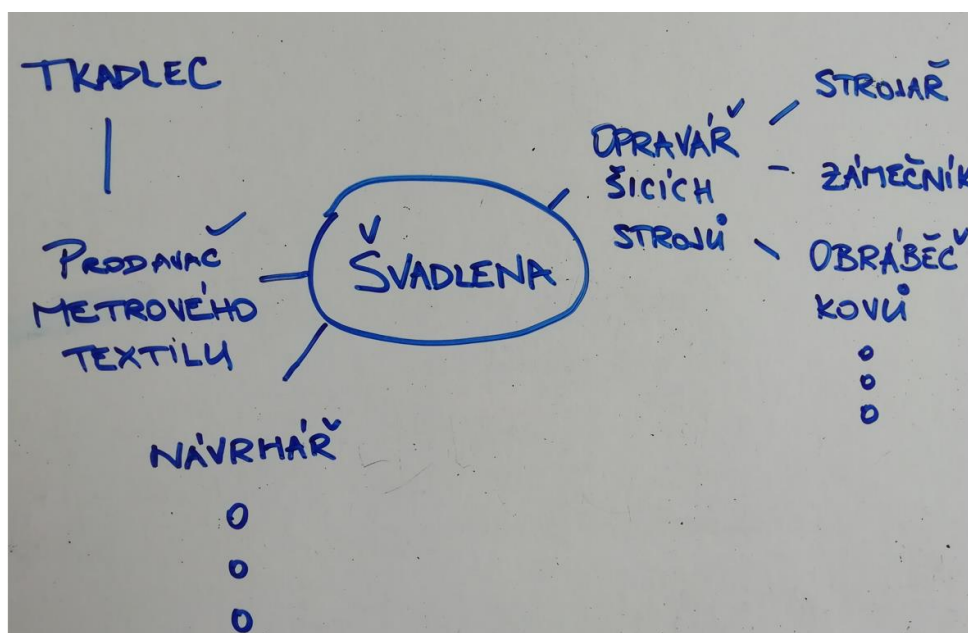
Úvod: Úvodní hodina slouží k seznámení s předmětem Volba povolání. Žáci získají informace, co je v předmětu čeká a co se očekává od nich. Začneme krátkou úvahou na téma „Čím chci být?“, která povede spolu s činnostmi ve zbytku vyučování k objasnění základních pojmů a uvědomění, zda už mají představu o své profesní orientaci.

Časová náročnost: blok 2 vyučovacích hodin (2x45minut).

Náplň vyučování:

1) Povolání – hledání souvislostí

Pobídneme žáky, aby jmenovali různá povolání. Jedno pak vybereme a napíšeme do středu tabule. Bude sloužit jako počátek pro hledání dalších souvisejících profesí. Chceme si názorně ukázat, že každá z profesí je navázaná na další. Např. Švadlena, ke svému povolání potřebuje šicí stroj, její šicí stroj potřebuje opravy – opravář šicích strojů, ten potřebuje náhradní díly – prodáváč náhradních dílů. Náhradní díly a šicí stroje vyrábí v továrně, kde pracují strojaři, obráběči kovů, zámečníci, Šije oděvy z látek – prodavač látek a galanterie, o výrobu se stará tkadlec. Podobným způsobem bychom mohli pokračovat do nekonečna.

Obrázek č. 4 - Nákres na tabuli při hledání souvislostí mezi povoláními

Učitel si dopředu připraví zajímavá povolání, se kterými budou žáci pracovat podle uvedeného příkladu. Žáci se rozdělí do skupin, každá skupina obdrží čistý list papíru, na který nakreslí

podle vzoru systém na sobě závislých nebo souvisejících povolání. Za každé povolání, na které skupina přijde a dokáže jeho souvislost obhájit před spolužáky, získává bod. Družstvo s nejvíce body vyhrává.

2) Povolání – přehled

V další části hodiny pokračujeme tvorbou přehledu povolání. Žáci obdrží pracovní list, na kterém je okopírovaná tabulka o třech sloupcích s 20 řádky. Sloupce jsou označeny následovně, „Povolání, která znám“, „Povolání, která se mi líbí“ a „Povolání, která bych chtěl(a) vykonávat“. Do prvního sloupce doplní názvy jakýchkoliv povolání. Do druhého sloupce napíše taková povolání, která se jim líbí, i když si myslí, že by je nechtěli nebo nemohli vykonávat. A do posledního sloupce patří pouze ta povolání, u kterých si dokáží představit, že by je vykonávali. Cílem není vyplnit celou tabulku, ale uvědomit si, jak vypadá svět profesí a jaký k němu zaujímají postoj. Žákům ponecháme dostatek času, aby se mohli nad jednotlivými kolonkami zamyslet. Několik žáků dostane příležitost přečíst svůj seznam. Ostatní barevnou tužkou doplňují přehled dalšími profesemi. Profesi, kterou žák nezná a nedokáže vysvětlit, co je její náplní, zaznamená z rubové strany listu a do příští hodiny samostatně za pomoci internetu nebo ve spolupráci se spolužáky či rodiči zjistí. Je dobré připravit si seznam neobvyklých profesí¹⁹ – např. editor, dispečer, filolog, instalatér, jednatel, revizní technik, ...

Úvodní hodina - Přehled povolání

<i>Povolání, která znám</i>	<i>Povolání, která se mi líbí</i>	<i>Povolání, která bych chtěl(a) vykonávat</i>

Obrázek č. 5 - Část pracovního listu – Přehled povolání

Práci žáků zhodnotíme slovně, dáme prostor žákům seznámit ostatní, zda jim přišel úkol jednoduchý či obtížný. Oceníme počet vymyšlených povolání a jejich různorodost. Povolání uvedená ve třetím sloupci přečtou všichni žáci. Je to naše první společné seznámení s představou budoucí volby povolání. Můžeme dát prostor, aby se k volbě vyjádřili i ostatní

¹⁹ čerpáno z <https://www.prace.cz/encyklopedie-profesi/>

spolužáci. Na závěr si žáci pracovní list založí do portfolia. V poslední hodině se k němu ještě vrátíme.

3) Trh práce

Další část hodiny využijeme k vysvětlení pojmů týkajících se trhu práce, nabídka a poptávka po práci, zaměstnanost a nezaměstnanost. Za domácí úkol dostanou žáci najít aktuální míru nezaměstnanosti. Doporučený zdroj informací jsou webové stránky statistického úřadu.²⁰

Závěr k úvodnímu bloku:

Úvodní hodina je především o seznamování – učitele s žáky a naopak, žáků s novým předmětem a jeho obsahem. V průběhu tohoto vyučovacího bloku jsou rozvíjeny klíčové kompetence: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů (odůvodnění souvislostí mezi povoláními, která vymysleli), kompetence sociální (práce ve skupinách), kompetence občanská (aktivita s hledáním souvislostí vyúsťuje poznáním, že potřebná a užitečná jsou všechna povolání a je třeba vážit si a respektovat každého pracujícího občana), kompetence komunikativní (doplnění významů neznámých povolání), kompetence digitální (vyhledání aktuální míry nezaměstnanosti).

Tuto hodinu jsem měla možnost realizovat v praxi. Myslím, že rozsah aktivit v úvodní hodině je poměrně náročný na čas, proto je dobré využít dvouhodinový blok. Žáci na úvod potřebují dostatek času na spolupráci i na vyjádření a odůvodňování logických souvislostí mezi povoláními. Zajímavá je i úvodní úvaha na téma „Čím chci být?“. Mezi žáky se objevují velké rozdíly. Někteří žáci již s ohledem na své zájmy a rodinné tradice přesně vědí, kam směřují. Jiní ještě vůbec netuší, ani se ještě nezamýšleli, kam by měla jejich profesní orientace směřovat.

²⁰ [Český statistický úřad | ČSÚ \(czso.cz\)](https://www.czso.cz)

2.4.2 Vyučovací blok č. 2 – Sebepoznání

Cíl: Žák zhodnotí své vlastnosti, schopnosti, dovednosti, zájmy, předpoklady, možnosti a případná omezení ve vztahu k volbě profesní orientace

Úvod: Součástí předmětu Volba povolání je i získání jisté úrovně sebepoznání. Je třeba uvědomit si, že každé povolání vyžaduje vedle kvalifikačních předpokladů i specifické vlastnosti, schopnosti a dovednosti. Existují ovšem i zdravotní omezení, která mohou člověka z aspirace na některá povolání vyloučit.

Časová náročnost: blok 2 vyučovacích hodin (2x45minut).

Náplň hodiny:

1) Opakování z předchozí hodiny.

Žáci jsou vyzváni, aby postupně specifikovali jmenovaná povolání. Vyberou některé z neznámých povolání, jehož význam měli za domácí úkol zjistit, a vyvolají některého ze spolužáků, aby vysvětlil, co znamená.

2) Jaký jsem? Jaká jsem?

Žáci obdrží pracovní list s různými osobnostními charakteristikami²¹. Vedle v sloupcích jsou možnosti odpovědí ano a ne. Úkolem je zakroužkovat pozitivní nebo negativní odpověď na uvedené otázky. Po vyplnění si žáci sečtou kladné a záporné odpovědi. Učitel seznámí žáky se způsobem vyhodnocení. Pokud je výsledný poměr kladných odpovědí ku záporným větší než jedna, žák se vidí spíše optimisticky, kladné ladění se projevuje větší sebedůvěrou. Pokud je výsledný poměr kladných a záporných odpovědí menší než jedna, žák se vidí spíše pesimisticky, má nižší důvěru v sebe samého. Po vyhodnocení s žáky projdeme jejich výsledky.²² Můžeme zkusit, zda vnímání skupiny odpovídá zjištěným výsledkům jednotlivců. Můžeme využít jako základ pro diskusi, jak výsledek testu ovlivní momentální rozpoložení, jak optimismus ovlivňuje naše činění. Zda by si pro spolupráci vybrali raději pesimistu nebo optimistu a jaké důvody by je k tomu vedly?

3) Hodnocení spolužáků

V této části hodiny necháme žáky hodnotit své spolužáky. Abychom získali reálný obraz je třeba konfrontovat to, jak vidíme sami sebe s tím, jaké nás vidí ostatní. Žáci si připraví list

²¹ Přepracováno z publikace Kulhánek, Z., Synková, J. Volba povolání – 8. ročník ZŠ (metodika pro vyučující). Žďár nad Sázavou 1999

²² Pracovní list viz příloha č. 3

papíru o velikosti A4, nahoru do hlavičky zapíše své jméno. List přeloží podélně, vzniknou tak dva sloupce. Aktivita spočívá v tom, že se žáci mění na místech s listy papíru a do dvou sloupců zapisují na jednu stranu pozitivní charakteristiku a na druhou negativní charakteristiku. Stručné odpovědi zapisují zezdola a svoji odpověď vždy přeloží, aby ji následující nemohl přečíst. Žáci se přesouvají a listy papíru zůstávají na místě. Pro naše účely je třeba důkladně vysvětlit, že negativní charakteristika neslouží k anonymní kritice a vyřizování sporů. Má být co nejobjektivnější, aby s její pomocí došlo k vytvoření reálného obrazu.

Pro tentokrát vynecháme závěrečné hodnocení a předcítání výsledků aktivity nahlas před ostatními. Každý žák si svůj list přečte sám potichu, nemusí ho nikomu ukazovat ani s výsledky seznamovat ostatní. Cílem aktivity je získat reálný náhled na sebe samého. Kdo jiný by dokázal nastavit přesnější zrcadlo než spolužáci, kteří se znají už několik let, jsou ve vzájemné interakci po většinu svého času. Za osm let už znají jeden druhého důkladně.

Je možné zeptat se, zda jsou hodnocením ostatních příjemně překvapeni nebo spíš zaskočení. Vyučující může nabídnout i osobní individuální konzultaci, kde by prošel jednotlivé části hodnocení s žákem jako prevenci před nepřiměřenými reakcemi a možným zklamáním. Výsledky činnosti z této hodiny si žáci opět uloží pro pozdější potřebu do svého portfolia.

Závěr k 2. vyučovacímu bloku:

Aktivity vedoucí k sebepoznávání mají několik úskalí, na které musí učitel při jejich přípravě myslet. Musí dobře znát třídní kolektiv, se kterým pracuje. Musí vytvořit bezpečné prostředí pro všechny zúčastněné, aby se z aktivity nevyvinul prvopočátek problematického chování. Pokud by hrozilo jen sebemenší riziko, je lepší modifikovat aktivitu a požádat žáky, aby napsali jen pozitivní charakteristiku.

Tuto bezpečnější variantu jsem realizovala s žáky osmého ročníku při výuce pracovní výchovy v přírodě. Podmínky realizace byly trochu ztížené, ale atmosféra hodiny byla velmi otevřená a přitom příjemná, někteří žáci se s hodnocením chtěli podělit s ostatními spolužáky.

V tomto vyučovacím bloku převažuje rozvoj sociálních a personálních kompetencí. Rozvíjíme zároveň kompetence komunikativní. Žáci hledají správné formulace slov, způsobu, jak vyjádřit hodnocení jiné osoby. Cílem je zhodnotit představu o sobě samém a konfrontovat ji s názory ostatních, podporovat sebedůvěru a samostatný rozvoj osobnosti.

2.4.3 Vyučovací blok č. 3 – Volba profesní orientace

Cíl: Žák rozliší různé požadavky pro výkon určitých povolání.

Úvod: Součástí předmětu Volba povolání je i získání jisté úrovně sebepoznání. Je třeba uvědomit si, že každé povolání vyžaduje vedle kvalifikačních předpokladů i specifické vlastnosti, schopnosti a dovednosti. Existují ovšem i zdravotní omezení, která mohou člověka z aspirace na některá povolání vyloučit.

Časová náročnost: blok 2 vyučovacích hodin (2x45minut).

Náplň vyučování:

1) Zamyšlení se na téma správný výběr povolání

Na úvod žáci dostanou cca 5 minut na krátké zamyšlení, proč je důležitý správný výběr povolání. Žáci pracují samostatně. Svoje postřehy zapisují na volný list papíru formátu A4. Nejedná se o slohovou práci, po krátké době žáci prezentují své postřehy. Učitel na tabuli shrne postřehy, které by si žáci měli zapamatovat. Cílem této aktivity je uvědomit si důležitost správné volby povolání, a že je už správná doba začít přemýšlet nad svojí profesní budoucností.

2) Výklad požadavky pro výkon povolání

Učitel zahájí výuku krátkým výkladem k požadavkům pro výkon povolání. Zároveň promítne několik aktuálních nabídek volných pracovních míst v regionu, nejlépe zaměstnavatelů, kteří jsou žákům dobře známí. Na těchto konkrétních nabídkách vysvětlí následující pojmy: „kvalifikační požadavky, požadavky na formální kvalifikaci, požadavky na neformální kvalifikaci, osobnostní požadavky, zdravotní požadavky.

3) Skupinová aktivita k požadavkům pro výkon vybraných povolání

Žáci spolupracují ve skupinách po čtyřech. Každý z žáků obdrží svůj pracovní list.²³ List obsahuje tabulku osmi povolání²⁴, do sloupečků žáci doplňují ze seznamu požadavky pro jejich výkon podle jednotlivých kategorií. Při vypracování se na rozhodování aktivně podílejí všichni členové skupiny. Každý člen skupiny odpovídá za jednu kategorii požadavků a tu bude při prezentaci odůvodňovat. Učitel promítne pracovní list na tabuli a při společné kontrole doplňuje správné odpovědi, které mu postupně sdělují zástupci skupin. Při hodnocení této aktivity je důležitým kritériem odůvodnění správného zařazení požadavku pro výkon povolání. Aktivitu

²³ Pracovní list vychází z metodického materiálu Mgr. Lenky Čížmarové k dispozici na <https://dum.rvp.cz/materialy/pozadavky-pro-vykon-povolani.html>

²⁴ K vybraným povoláním jsem se rozhodla na základě mnou provedeného dotazníkového šetření u žáků devátých tříd. Toto jsou nejčastější povolání, která by si žáci vybrali.

je možné použít jako individuální práci. Za domácí úkol žáci do posledního volného řádku vyberou jedno povolání a dopíší k němu požadavky. Při vyhledávání mohou využít informace z webových stránek www.nsp.cz, www.jobs.cz, www.prace.cz a dalších, specializujících se na nabídku a poptávku na trhu práce. Příští hodinu učitel zkontroluje a oznámkuje vypracování domácího úkolu.

Požadavky pro výkon povolání				
Povolání	Požadavky na formální kvalifikaci	Požadavky na neformální kvalifikaci	Osobnostní požadavky	Zdravotní omezení, která zamezují výkonu práce
učitel				
automechanik				
kadeřnice				
právník				
zdravotní sestra				
programátor				
zedník				
zemědělec				

Zpracováno podle metodického materiálu Mgr. Lenky Čížmárové k dispozici na <https://dum.rvp.cz/materialy/pozadavky-pro-vykon-povolani.html>

Obrázek č. 6 - Pracovní list: Požadavky na výkon povolání

4) Zdravotní omezení – práce a osoby se zdravotním postižením – diskuze

Pokud na konci hodiny zbyde čas, necháme žáky zamyslet se nad tím, co by dělali, kdyby jim zdravotní omezení nedovolilo vykonávat zaměstnání a jaké povolání mohou vykonávat osoby se zdravotním postižením. Je třeba specifikovat postižení a jeho míru. Žáci vymýšlí vhodná zaměstnání pro osoby se sluchovým postižením, osoby se zrakovým postižením, osoby s tělesným postižením apod. Je možné tuto aktivitu obměňovat. Žáci zapíší vhodné povolání na lístky, lístky se vyberou, každý žák si vylosuje název profese a pokusí se odůvodnit, za jakých podmínek by to bylo možné. Pokud nesouhlasí, uvede, z jakého důvodu.

Závěr k 3. vyučovacímu bloku:

Tento vyučovací blok je pojat velmi prakticky, žáci se učí orientovat v nabídkách volných míst na trhu práce a přirozeně vnímají požadavky, které mají zaměstnavatelé na své zaměstnance. V průběhu výuky vedle kompetence k učení zdokonalují žáci kompetence sociální a personální

(práce ve skupině, diskuse na zadané téma, týmová práce a podíl jednotlivce na ni), kompetence komunikativní (formulace a vyjádření myšlenky, logické odůvodňování, obhajování svého názoru, argumentace), kompetence digitální (používání digitálních technologií k efektivnímu vyhledání dat, posuzuje jejich relevanci ke konkrétnímu zadání).

Opět se v rámci výuky střídají různé aktivity s vysokým podílem aktivní práce žáků, učitel kromě podání vstupních informací vystupuje v roli usměrňovatele diskuse nebo průběžně kontroluje práci žáků. Vede je k samostatnosti a aktivnímu přístupu k práci.

Tento blok už jsem v rámci své praxe použila již opakovaně a při meziročním srovnání se snažím sama pro sebe vyhodnotit, co by se dalo ještě zlepšit. Poprvé jsem po stručném výkladu žákům rozdala pracovní listy, pak jsme společně zkontrolovali správnost vypracování. Přišlo mi, že tomu něco chybí. Přidala jsem pro názornost inzeráty na volná místa, shodou okolností to byla nabídka základní školy na moje místo, což žáky zaujalo. Snadněji se jim pak pamatovaly jednotlivé pojmy, protože si je dokázali reálně představit. Když si určíme při skupinové práci úlohy a dílčí odpovědnosti, zjistíme, že se žáci lépe zapojují do aktivity, mají svůj jasný úkol, nemohou svoji odpovědnost přenést na někoho jiného, přitom se zároveň podílí na výsledcích skupiny jako celku.

2.4.4. Vyučovací blok č. 4 – Úřad práce a jeho činnost

Cíl: Seznámení s činností úřadu práce, vysvětlení některých pojmů pracovního práva

Úvod: Vzhledem k tomu, že příští vyučovací blok proběhne formou setkání žáků na úřadu práce, je třeba seznámit žáky s institucí úřadu práce a jeho činností.

Časová náročnost: 1 vyučovací hodina

Náplň hodiny:

1) Úřad práce (dále jen ÚP)

Hodina začíná netradičně bez opakování a seznámení s cílem výuky. Učitel napíše doprostřed tabule pojem „ÚŘAD PRÁCE“. Pro tentokrát využijeme techniku skupinové kreativity pocházející z reklamního prostředí zvanou „brainstorming“. Brainstorming slouží ke generování co největšího množství nápadů. Žáci postupně chodí k tabuli a zapisují cokoli, co je napadne ve spojitosti s tímto pojmem. Na tabuli se může objevit i slovo, které k tématu nepatří. Ponecháme ho na tabuli. Teprve po ukončení začneme vyhodnocovat, která slova jsou k pojmu přiřazena správně a necháme žáky, aby přiřazení odůvodnili a našli spojitosti. Může se stát, že žáky nenapadnou všechny důležité souvislosti ve spojení s úřadem práce. Učitel proto doplní výklad o odpovědi na otázky např. Jak mi může úřad práce pomoci při hledání zaměstnání? Jaké služby nabízí ÚP absolventům? Kdo jsou klienti ÚP? V jaké životní situaci vyhledáte ÚP? Žáci si zapisují odpovědi do portfolia.

2) Hledání významu pojmů

Ve zbytku hodiny se společně pokusíme definovat další pojmy, které se týkají následující návštěvy úřadu práce. Žáci se postupně snaží svými slovy vyjasnit pojmy „zaměstnání, povolání, podnikání, pracovní právo, mzda, plat, rekvalifikace, podpora v nezaměstnanosti, nezaměstnaný, uchazeč o zaměstnání,... Společně hledají nejsrozumitelnější vysvětlení, to si následně poznamenají do portfolia k informacím o úřadu práce. Za domácí úkol si žáci mohou připravit otázky k činnosti úřadu práce.

Závěr k 4. vyučovacímú bloku:

Mohlo by se zdát, že podobné aktivity v hodině nejsou náročné na učitelovu přípravu, neboť to vypadá, že většina práce spočívala na žácích. Avšak učitel musí mít přesně připraveno, kam má aktivita směřovat. Musí mít v záloze více variant aktivity, obzvláště při kreativních technikách. Využití techniky brainstormingu má vést žáky ke kreativitě, ne nadarmo v překladu znamená „bouření mozku“. Některé skupiny žáků nejsou dostatečně aktivní, při hledání významu pojmů,

lze použít alternativu se samostatnou prací nebo s přípravou ve dvojicích a teprve následně prezentování jejich práce. Na učitele jsou kladeny v tomto případě velké nároky. Musí mít v probíraném tématu kvalitní přehled, aby dokázal jasně a srozumitelně pojmy vysvětlit. Při tomto vyučovacím bloku žáci nejvíce uplatní kompetence k učení a řešení problémů. Časová náročnost tohoto bloku je pouze jedna vyučovací hodina. Vyzkoušela jsem obě varianty, jak brainstorming, tak s přípravou ve dvojicích. Při výběru varianty aktivity pro danou skupinu se snažím, aby žákům pasovala na míru.

2.4.5 Vyučovací blok č. 5 – Setkání na úřadu práce

Cíl: Seznámení s prostředím úřadu práce.

Časová náročnost: blok 3 vyučovacích hodin (3x45minut).

Úvod: Informační a poradenské středisko úřadu práce ČR v Kutné Hoře (IPS KH) dlouhodobě spolupracuje se základními a středními školami v regionu. Formou setkání a besed se žáky posledních ročníků poskytuje skupinové poradenství speciálně určené pro střední a základní školy. IPS se snaží umožnit uchazečům o zaměstnání, včetně budoucích absolventů, využívat samostatně maximum informací, které potřebují k při rozhodování o volbě profesní orientace nebo výběru konkrétní školy.

Setkání probíhá přímo v budově, kde sídlí úřad práce, což má pro žáky řadu výhod. Dozvědí se, kde se úřad práce nachází, mají možnost zjistit jinak než z výkladu, jak vypadá chod takového úřadu. Na jeho chodbách mohou potkat uchazeče o zaměstnání a nezaměstnané, seznámí se se zaměstnanci, kteří vykonávají jednotlivé agendy úřadu práce. Setkání je většinou naplánováno na několik hodin. Záleží i na dotazech, které si žáci mají připravit dopředu. Celým programem žáky provází zaměstnanec úřadu práce.

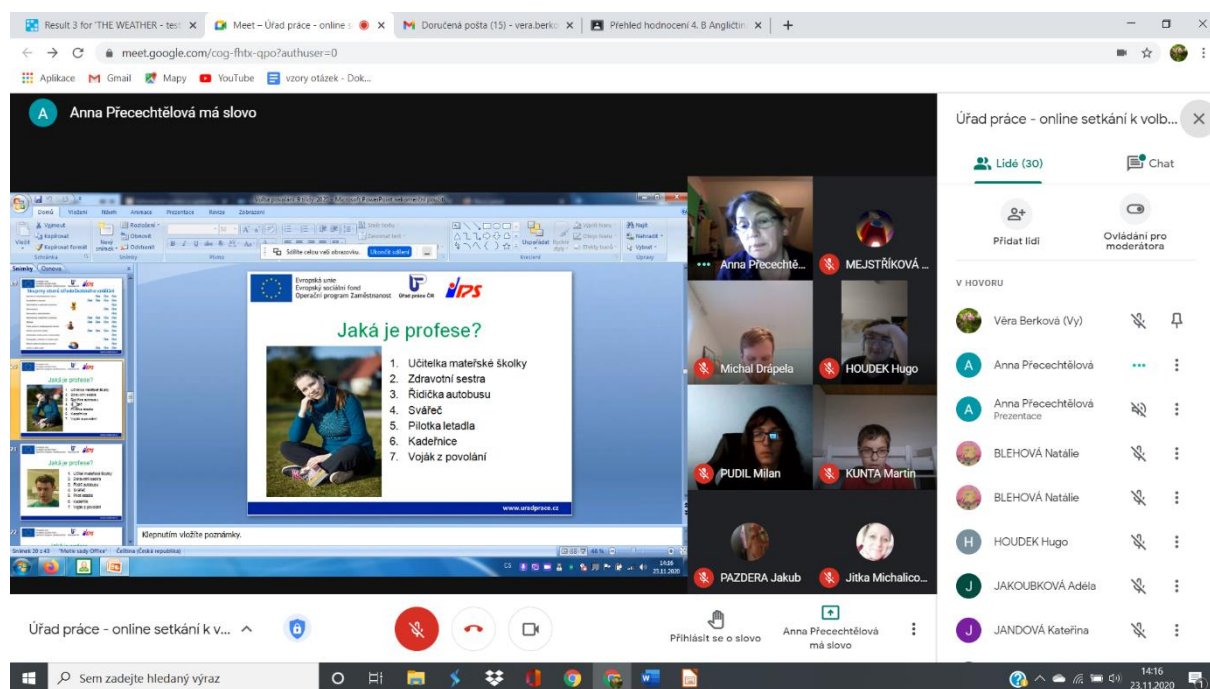
V úvodu seznámí žáky s fungováním úřadu. Žáci obdrží tištěné materiály se stěžejními informacemi k volbě povolání, které si mohou přidat na nástěnku určenou pro volbu povolání v naší škole, popřípadě materiály pro pozdější potřebu uloží do svého osobního portfolia. Dále jsou zde žáci seznámeni s nabídkou poradenských služeb IPS jako je možnost využít i s rodiči individuální poradenství k volbě povolání, možnost absolvovat testy ke zjištění profesních zájmů, profesní (pracovní) diagnostika k ověření předpokladů k dalšímu vzdělávání a k pracovnímu uplatnění. Potom se věnují charakteristikám jednotlivých povolání podle kvalifikace: nekvalifikovaná povolání²⁵, dále povolání, pro které je potřeba vzdělání ukončené výučním listem, maturitní zkouškou nebo je k jejich výkonu potřeba vysokoškolského vzdělání různých úrovní. Žáci mohou shlédnout krátká videa přímo z pracovního prostředí, která informují o požadavcích pro výkon konkrétního povolání. Seznámí se, jak pracovat s Atlasem školství, dalším důležitým materiálem pro přijímací řízení, jak hledat důležité informace na webových stránkách středních škol a učilišť. Zajímavá je i část o možnosti podpory oborů chybějících v současnosti na trhu práce nebo o genderové problematice a předsudcích ve vztahu k volbě povolání. V průběhu celého setkání dochází k předání mnoha cenných a užitečných rad,

²⁵ Každoročně žáky překvapí, jak málo povolání nevyžaduje žádnou kvalifikaci a jak nízké ohodnocení čeká nekvalifikované zaměstnance.

žáci se společně zamýšlí na správnosti své volby a hledáním harmonie mezi svými zájmy, schopnostmi, vlastnostmi, studijními výsledky, zdravotním stavem a mezi požadavky odpovídajících profesí. V potaz je také potřeba vzít i další faktory jako je možnost rozvoje svých zájmů a koníčků, možnost vycestovat v průběhu studia do zahraničí, další uplatnění na trhu práce, rodinné tradice, prestiž povolání, předpokládaná výše výdělku v oboru, a ještě mnoho dalších, které třeba jen okrajově ovlivňují volbu povolání.

Dále jsou žáci seznámeni s konkrétními čísly, kolik žáků bylo přijato v prvním kole přijímacího řízení, kolik v druhém kole, o jaké školy je největší zájem, jaké školy mají největší pravděpodobnost přijetí. Je třeba upozornit na strukturální změny na trhu práce a převis na straně nabídky povolání, která obtížně hledají uplatnění (ekonom, účetní a další administrativní obory). Na druhé straně už několik let trvá poptávka po profesích, které na trhu práce chybí (absolventi technických oborů, stavebnictví, zdravotnictví, prodavači, řidiči, ...)

V závěru besedy je dán žákům prostor pro připravené dotazy k probraným tématům. Pokud jsou všechny otázky zodpovězeny, mohou si žáci prohlédnout prostory, které jim jsou k dispozici.

Obrázek č. 7 - Záznam z online setkání s pracovnící IPS KH

Závěr k 5. vyučovacímu bloku:

V uplynulém školním roce jsem organizačně zajišťovala besedy s žáky devátých ročníků. Kvůli proticovidovým opatřením setkání nemohlo proběhnout v prostředí úřadu práce, ale podařilo se nám domluvit se s vedoucí IPS KH a pilotně ho uspořádat prostřednictvím platformy Google

Meet. Vedoucí IPS KH si připravila velmi zajímavou a vyčerpávající přednášku v rozsahu cca 3 vyučovacích hodin. Absolvovala jsem celkem tři setkání a po prvním online setkání, které působilo trochu rozpačitě kvůli technickým problémům, už další setkání probíhala přirozeně, včetně zapojení žáků do diskuze, plnění připravených úkolů, kladení připravených i nepřípravených dotazů. Poté proběhla další setkání s žáky základních škol v regionu stejným způsobem. Jednalo se o zajímavou zkušenost, ale do budoucna jsme opět odhodlaní vrátit se zpět k osobní návštěvě v reálných prostorách úřadu práce.

Domnívám se, že i toto „improvizované“ setkání žáků s pracovníci IPS KH splnilo svůj úkol. Pokud se u žáků našly nějaké nejasnosti, měli možnost získat odpovědi na své otázky. Nesporný přínos v množství užitečných informací a rad, ocení žáci v období při podávání přihlášek k přijímacímu řízení, ale i jednou v budoucnu při hledání zaměstnání. Samozřejmě zážitek v terénu je nenahraditelný a pracovníci IPS KH se těší, že žáci příštího devátého ročníku zase budou mít možnost účastnit se setkání přímo na úřadu práce. Při online schůzce žáci rozvíjeli především své digitální kompetence, posílili kompetence občanské a komunikativní.

Závěr

Když jsem se rozhodovala o tématu práce, zcela pragmaticky jsem zvolila téma Svět práce – příprava na volbu povolání na základní škole. Zaprvé jsem chtěla hlouběji z pedagogického hlediska proniknout do tématu. Za druhé jsem si prakticky říkala, že se mi metodika k předmětu bude určitě hodit. Za třetí jsem chtěla poukázat na důležitost tematického okruhu, který stále bojuje o své místo na slunci. Přitom máme jedinečnou příležitost provést žáky osmých a devátých ročníků momenty, kdy pokládají základy pro svou budoucí profesní orientaci. Kdy se učí hledat sami v sobě, poznávat, co je důležité a co je zanedbatelné. Získávají povědomí o různých povoláních a cestách, které k nim vedou. Je důležité zároveň jim ukázat, že je možné bourat stereotypy a že i neprošlápané cesty mohou vést k celoživotnímu naplnění.

Závěrečná práce je propojením odborných textů a mých vlastních zkušeností. V předchozí pracovní kariéře jsem pracovala jako sociální pracovník a jako personalista v neziskovém sektoru a získané praktické zkušenosti pravidelně zapojuji k osvěžení výuky. Vzniklý dokument obsahuje teoretický základ, který by měl získat každý vyučující výše uvedeného okruhu, a zároveň obsahuje zpracovanou metodiku k pěti vyučovacím blokům, což je zhruba obsah učiva jednoho čtvrtletí. S ohledem na rozsah závěrečné práce tedy spíše naznačuji, jakým směrem se při volbě aktivit ubírat.

Na začátku mé závěrečné práce jsem měla pocit, že je nedostatek kvalitní literatury k tématu. Díky postupnému zpracovávání tématu jsem objevila řadu zajímavých titulů obsahujících množství nápadů na aktivity. Ale jedná se především o materiály starší deseti let, které nebyly aktualizovány. Aby je bylo možné použít, musíme je zmodernizovat a porovnat se současnými poznatky.

Při přípravě metodiky k předmětu Volba povolání kladu důraz na problematiku klíčových kompetencí. Myslím, že se mi podařilo přirozeně zapojovat aktivity, které zároveň rozvíjejí celou sadu klíčových kompetencí. Vícekrát mě vedly k přemýšlení o aktivitách ve výuce a jejich přetvoření, které by více vyhovovalo aktivnímu zapojení žáků do výuky. Už se těším, až se zase vrátím do školy a připravenou metodiku použiji přímo ve výuce. Čekají na mě noví žáci a konfrontace s jejich očekáváními. Doufám, že po posledních dvou letech nestandardní výuky se konečně dostaneme zase k běžnému chodu, kdy si můžeme plánovat aktivity bez ohledu na různá omezující opatření. A zároveň doufám, že podobným způsobem si připravím i zbytek učiva, abych mohla porovnávat a hodnotit svůj výkon ve výuce.

Seznam použité literatury:

1. HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4674-6.
2. HELUS, Zdeněk. *Úvod do psychologie*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada, 2018. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4675-3.
3. MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
4. ČAČKA, Otto. *Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace*. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-060-0.
5. JENSEN, Frances E. a Amy Ellis NUTT. *Mozek teenager*. Přeložil Petr ŠTIKA. Praha: Dobrovský, 2015. Knihy Omega. ISBN 978-80-7390-190-5.
6. BELZ, Horst. *Klíčové kompetence a jejich rozvíjení: východiska, metody, cvičení a hry*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-479-6.
7. HANSEN ČECHOVÁ, Barbara. *Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-388-8.
8. MEZERA, Antonín. *Dotazník studijně profesní orientace*. Praha: Raabe, 2018. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-395-7.
9. HLAĎO, Petr a Jitka MICHALICOVÁ. *Kroky k povolání: [praktické náměty pro výchovné a kariérové poradce na základních školách]*. Praha: Raabe, c2014. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-088-8.
10. *Poradce k volbě povolání: praktické náměty a tipy pro výchovné poradce*. Praha: Raabe, [2002]-. Nahlížet - nacházet. ISSN 1801-8440.
11. CIPROVÁ, Jarmila, Václav MERTIN a Libor BERNÝ, ed. *Volba povolání: [přípravy do hodin Výchovy volby k povolání na 2. stupni ZŠ]*. Praha: Raabe, c2011. Dobrá škola. ISBN 978-80-86307-48-0.
12. FRIEDMANN, Zdeněk, ed. *Volba povolání: [praktické náměty pro výuku tematického okruhu Svět práce]*. Praha: Raabe, c2011. Dobrá škola. ISBN 978-80-86307-36-7.
13. VENDEL, Štefan. *Kariérní poradenství*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1731-9.
14. FRY, Ronald W. *101 chytrých otázek, které vám pomohou při přijímacím pohovoru: jak získat vysněné zaměstnání*. Brno: Computer Press, 2010. ISBN 978-80-251-2140-5.

15. MEZERA, Antonín. *Pro jaké povolání se hodím?: jak si vybrat střední a vyšší odbornou školu a snad i budoucí povolání*. 2., aktualiz. vy. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-2395-9.
16. HLAĐO, Petr. *Svět práce a volba povolání, studijní text pro učitele*, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, Katedra technické a informační výchovy, 2008
17. PUCOVÁ, Věra a kolektiv autorů. *Orientace ve světě práce: metodická příručka*, 1. vydání, Most: Nakladatelství Hněvín
18. PUCOVÁ, Věra a kolektiv autorů. *Orientace ve světě práce: pracovní listy*, 1. vydání, Most: Nakladatelství Hněvín
19. BLAŽKOVÁ, Jitka. *Volba povolání*. Most: Hněvín, 1999. ISBN 80-902651-0-3.
.MEZIHORÁK, František. *Úvod do světa práce: soubor učebních testů*. Olomouc: Votobia Olomouc, 2006. ISBN 80-7220-277-4.
20. STRÁDAL, Jiří. *Člověk a svět práce: příprava na volbu povolání : praktické činnosti pro 6.-9. ročník základních škol*. Třetí, upravené vydání. Praha: Fortuna, 2016. *Praktické činnosti*. ISBN 978-80-7373-129-8.
21. FRŇKOVÁ, Pavla, Vít HEINZ, Veronika KIRCHNEROVÁ, et al. *Metodická příručka k tématu Člověk a svět práce*. [Brno]: JCMM, z.s.p.o., 2020. ISBN 978-80-907859-1-5.
22. zákon č. 561/2004 Sb.. *Školský zákon, ve znění pozdějších předpisů*
23. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Stařeč: Infra, 2004, c2005. ISBN 80-86666-24-7.
24. *Kolektiv autorů. Rámcový vzdělávací plán, MŠMT, 2021*
25. CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*. V Praze: VÚP, 2005. ISBN 80-87000-03-x.
26. BĚLECKÝ, Zdeněk. *Klíčové kompetence v základním vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2007. ISBN 978-80-87000-07-6.í

Internetové zdroje

1. <https://www.infoabsolvent.cz/>
2. <https://www.atlasskolstvi.cz/>
3. <https://www.uradprace.cz/>
4. <https://www.mpsv.cz/web/cz/dalsi-portaly>
5. <https://rvp.cz/>
6. <https://www.zsuj.cz/>
7. <https://www.dumy.cz/>
8. <https://www.nsp.cz/>
9. <https://cermat.cz/>
10. <https://www.scio.cz/>
11. <https://dum.rvp.cz/materialy/pozadavky-pro-vykon-povolani.html>
12. <https://www.jobs.cz>
13. <https://www.prace.cz>
14. <https://www.npi.cz/aktuality/jak-psat-slovni-hodnoceni-a-jake-jsou-jeho-ne-vyhody>

Přílohy

Příloha č. 1 *RVP ZV Svět práce, část C., str. 109, 110*

Příloha č. 2: *Pracovní list k úvodní hodině – Přehled povolání*

Příloha č. 3 *Pracovní list – Jaký jsem? Jaká jsem ?*

Příloha č. 4 *Pracovní list, str. 1 Požadavky na výkon povolání*

Příloha č. 5 *Pracovní list, str. 2 Požadavky na výkon povolání včetně správného řešení*

SVĚT PRÁCE (závazný pro 8. a 9. ročník s možností realizace od 7. ročníku)

Očekávané výstupy

žák

ČSP-9-8-01 *orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí*

ČSP-9-8-02 *posoudí své možnosti při rozhodování o volbě vhodného povolání a profesní přípravy*

ČSP-9-8-03 *využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného vzdělávání*

ČSP-9-8-04 *prokáže v modelových situacích schopnost prezentace své osoby při vstupu na trh práce*

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

žák

ČSP-9-8-01p *orientuje se v pracovních činnostech vybraných profesí, v učebních oborech a středních školách*

ČSP-9-8-02p *posoudí své možnosti v oblasti profesní, případně pracovní orientace přihlednutím k potřebám běžného života*

ČSP-9-8-03p *využije profesní informace a poradenské služby pro výběr vhodného dalšího vzdělávání*

ČSP-9-8-04p *prokáže v modelových situacích prezentaci své osoby při ucházení se o zaměstnání*

- *byl seznámen s právy a povinnostmi zaměstnanců a zaměstnavatelů*

- *byl seznámen s možnostmi využití poradenské pomoci v případě neúspěšného hledání zaměstnání*

Učivo

- **trh práce** – povolání lidí, druhy pracovišť, pracovních prostředků, pracovních objektů, charakter a druhy pracovních činností; požadavky kvalifikační, zdravotní a osobnostní; rovnost příležitostí na trhu práce
- **volba profesní orientace** – základní principy; sebepoznávání: osobní zájmy a cíle, tělesný a zdravotní stav, osobní vlastnosti a schopnosti, sebehodnocení, vlivy na volbu profesní orientace; informační základna pro volbu povolání, práce s profesními informacemi a využívání poradenských služeb
- **možnosti vzdělávání** – náplň učebních a studijních oborů, přijímací řízení, informace a poradenské služby
- **zaměstnání** – pracovní příležitosti v obci (regionu), způsoby hledání zaměstnání, psaní životopisu, pohovor u zaměstnavatele, problémy nezaměstnanosti, úřady práce; práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů
- **podnikání** – druhy a struktura organizací, nejčastější formy podnikání, drobné a soukromé podnikání

2. hodina: Sebehodnocení–Jaký jsem? Jaká jsem?

	Souhlasím	Nesouhlasím
<i>Jsem svědomitý (á)</i>		
<i>Jsem vznětlivý (á)</i>		
<i>Jsem náladový (á)</i>		
<i>Mám slabou vůli</i>		
<i>Jsem litostivý (á)</i>		
<i>Jsem trpělivý (á)</i>		
<i>Jsem snilek</i>		
<i>Všechno mi vychází</i>		
<i>Snáším se nikoho nepodrazit</i>		
<i>Mám sklon přehánět své potře.</i>		
<i>Neumím držet slovo</i>		
<i>V učení jsem vytrvalý (á)</i>		
<i>Jsem nešikovný (á)</i>		
<i>Neumím prohrávat</i>		
<i>Jsem rozumný (á)</i>		
<i>Nic se mi nedaří.</i>		
<i>Mám svůj cíl.</i>		
<i>Cítím se šťastný (á)</i>		
<i>Jsem spolehlivý (á)</i>		
<i>Jsem uzavřený (á)</i>		
<i>Jsem družný (á)</i>		
<i>Jsem nerozvážný (á)</i>		
<i>Jsem smolař (ka)</i>		
<i>Věřím si</i>		
<i>Snáším těžko jakékoliv nesnáze</i>		
<i>Jsem optimista</i>		
<i>Jsem spokojený (á)</i>		

Požadavky pro výkon povolání

Úkol:

V tabulce na druhé straně tohoto listu přiřaďte k vybraným povoláním požadavky na jejich výkon. Některý požadavek se může opakovat u více povolání. U některých povolání může zůstat některé z políček volné.

magisterský studijní program pedagogického zaměření
čistotnost
řemeslná zručnost
bakalářský studijní program
řidičský průkaz skupiny B a T
manuální zručnost
střední odborné vzdělání s výučním listem
uživatelská znalost práce s PC
empatie
analytické a logické myšlení
schopnost zjednat si autoritu
pečlivost
kožní alergie
technické myšlení
znalost vlasové kosmetiky
vyšší odborné vzdělání v oboru programování
zkušenost s diagnostickými zařízeními a měřicími přístroji
vyučení v oboru zedník
střední odborné nebo vyšší odborné vzdělání v oboru všeobecná zdravotní sestra
zkušenost s diagnostickými zařízeními a měřicími přístroji
vada řeči
alergie na prach a pyl
spolehlivost
alergie na prach
vyučení v zemědělském směru
trpělivost
ukončené vysokoškolské vzdělání právnického zaměření
střední odborné vzdělání technického směru s výučním listem
schopnost vysvětlovat
odpovědnost
řidičský průkaz skupiny B
kreativita
samostatnost
fyzická zdatnost
dobrá komunikační schopnost
dobrá znalost českého jazyka

Příloha č. 5 Pracovní list, str. 2 Požadavky na výkon povolání včetně správného řešení

Požadavky pro výkon povolání				
Povolání	Požadavky na formální kvalifikaci	Požadavky na neformální kvalifikaci	Osobnostní požadavky	Zdravotní omezení, která zamezují výkonu práce
učitel				
automechanik				
kadeřnice				
právník				
zdravotní sestra				
programátor				
zedník				
zemědělec				

Zpracováno podle metodického materiálu Mgr. Lenky Čížmárové k dispozici na <https://dum.rvp.cz/materialy/pozadavky-pro-vykon-povolani.html>

Požadavky pro výkon povolání				
Povolání	Požadavky na formální kvalifikaci	Požadavky na neformální kvalifikaci	Osobnostní požadavky	Zdravotní omezení, která zamezují výkonu práce
učitel	magisterský studijní program pedagogického zaměření	dobrá znalost českého jazyka	schopnost vysvětlovat trpělivost schopnost zjednat si autoritu	vada řeči
automechanik	střední odborné vzdělání technického směru s výučním listem	zkušenost s diagnostickými zařízeními a měřicími přístroji	manuální zručnost technické myšlení	
kadeřnice	střední odborné vzdělání s výučním listem	znalost vlasové kosmetiky	čistotnost kreativita dobrá komunikační schopnost	kožní alergie
právník	ukončené vysokoškolské vzdělání právnického zaměření	dobrá znalost českého jazyka uživatelská znalost práce s PC	odpovědnost spolehlivost pečlivost	
zdravotní sestra	střední odborné nebo vyšší odborné vzdělání v oboru všeobecná zdravotní sestra		empatie dobré komunikační schopnosti odpovědnost	
programátor	bakalářský studijní program vyšší odborné vzdělání v oboru programování	pokročilá znalost práce s PC	analytické a logické myšlení	
zedník	vyučení v oboru zedník řidičský průkaz skupiny B		řemeslná zručnost	alergie na prach
zemědělec	vyučení v zemědělském směru řidičský průkaz skupiny B a T	praxe v zemědělství	samostatnost	alergie na prach a pyl nedostatečná fyzická zdatnost

Zpracováno podle metodického materiálu Mgr. Lenky Čížmárové k dispozici na <https://dum.rvp.cz/materialy/pozadavky-pro-vykon-povolani.html>